

Juni 2005 - 19. årgang

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening
Tilsluttet Norges Handikapforbund

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening (A.L.F)
Tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF)

Besøksadresse:

Schweigaards gate 12

Postadresse:

Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Telefon 24 10 24 00

Telefaks 24 10 24 99

E-post helseskader@nhf.no

Kontaktperson i NHF: Bente N. Bird

A.L.Fs internettside: www.alfnorge.no

Ansvarlige redaktør: A.L.Fs hovedstyre

Layout: Torill Older

Forsidebilde: Frode Steen Gunstensen

Trykk: Allservice AS

A.L.Fs hovedstyre:

Leder:

Lars Kristian Hille

Postboks 168, 4502 Mandal

Telefon 38 26 11 65 / Mobil 91 30 88 73

Telefaks 38 26 55 62

E-post: kr-hil@frisurf.no

Nestleder:

Oddvar Petersen

Liakollveien 28 B, 1259 Oslo

Telefon 24 10 25 36 (kl 10 - 15)

Mobil 45 01 80 65

Telefaks 24 10 24 99

E-post: helseskader@nhf.no

Styremedlemmer:

Frode Steen Gunstensen

Moen, 6440 Elnesvågen

Telefon 71 26 50 82 / Mobil 99 74 66 72

Telefaks 71 26 50 82

E-post: frode@alfnorge.no

Jens Olav Solli

Gamle Sandvigs vei 21

4816 Kolbjørnsvik

Telefon 37 01 11 25 / Mobil 90 60 12 33

Geir Werner

Norderhovgt. 34, 0654 Oslo

Mobil 92 82 06 75

E-post: geir.werner@chello.no

Varamedlemmer:

Leif G. Morland

Venusveien 40, 9024 Tomasjord

Telefon 77 63 95 96

E-post: leifgm@online.no

Peder Øyvind Håvik

6240 Ørskog

Telefon 70 27 06 41 / Mobil 95 93 58 30

E-post: pederhaavik@adsl.no

Grethe Lian

Ilsvikveien 21 B, 7018 Trondheim

Telefon 73 52 90 58 / Mobil 40 47 28 02

E-post: grlian@online.no

Bjørn-Erik Reiersen

Marielund 21 B, 9511 Alta

Telefon 91 55 76 00 / Mobil 91 55 76 00

E-post: reiersen@hoved.net

Jan Bakken

Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer

Telefon 61 25 48 75 / Mobil 92 03 41 53

E-post: ja-torb@online.no

Innhold

Dioksinet gjorde meg helseløs	5
Endelig svar fra Helse- og Omsorgsdep.	7
Landsmøtet	8
Likemannskonferanse	10
Mange offer for feildiagnoser	12
Prosjekter i jubileumsåret 2006	15
A.L.Fs stifter Oddvar Petersen fyller 60 år	17
Juridisk bistand	18
Kryssord	19
Trafikkulykker, helsefarlige kjemikalier og nullvisjon?	21
Konstateringstidspunktet ved yrkessykdommer	23
Nytt fra lokallagene	24
Leserbrev	28

A.L.Fs hovedstyre

Leder Lars Kristian Hille
Medlem av fagrådet
Økonomi - administrativt ansvar

Nestleder Oddvar Petersen
Medlem av fagrådet
Media- og prosjektansvarlig

Styremedlem Frode Steen Gunstensen
Leder for redaksjonskomiteen

Styremedlem Jens Olav Solli
Lokallagskontakt

Styremedlem Geir Werner
Sekretær

Varamedlem Leif G. Morland
Internettansvarlig

Varamedlem Peder Øyvind Håvik

Varamedlem Grethe Lian
Likemannsansvarlig

Varamedlem Bjørn-Erik Reiersen

Varamedlem Jan Bakken

Til foreningens beste

Våren er kommet og vi er på vei inn i en kort og hektisk varmeperiode i vårt ellers så kalde land.

Årsmøtet 2005 ble avholdt i Drammen i april, og er faktisk alt historie. Men som alle begivenheter bringer også årsmøtet med seg følger av sin tilstedeværelse, og for oss betyr dette at resultatene av årsmøtet står seg i en ny to års periode, som våre regler tilsier.

Det var et meget hardt og opphetet møte, hvor det var klare skillelinjer mellom et flertall og et mindretall i Arbeidsmiljøskaddes landsforening. At det er ulike meninger i en forening tror jeg er både sunt og riktig, men en del av virkemidlene som ble brukt under årets årsmøte sitter nok igjen hos dem som ble mest utsatt, som både krenkende og sårende.

Det er vår plikt at vi klarer å skille mellom sak og person i vårt foreningsarbeid, og jeg vil absolutt mane alle til å tenke konstruktivt og positivt – til foreningens beste.

Ikke minst vil jeg strekke ut en hånd for å møte de forskjellige parter som må ha noe personlig på agendaen, ta kontakt for å starte en dialog med sikte på å løse de problemer og motsetninger som måtte finnes.

Vi bør alltid ha i bakhodet at vår forening ikke bare består av mennesker som arbeider for arbeidsmiljøskaddes beste, men også i hovedregel består av mennesker som har arbeidsmiljøskader, med de problemer dette medfører, og som ønsker at andre ikke skal komme i samme situasjon som de selv er i - og har vært.

Styret er oppsatt på å fortsette det konstruktive arbeid som er startet opp i alle sammenhenger, og ikke minst innen diagnostiserings- og rettighetsarbeid.

Vi har også spennende ting på gang innen dataopplæring, og vi har stor tro på et prosjekt som er under god utvikling for opptrening og hjelp til restituering av kjemiske og organiske skader.

I en forening som vår (og i de fleste andre interesseforeninger) vil det ofte – og med rette – være slik at hovedstyret arbeider langsiktig, og ofte i forhold til det offentlige byråkrati, lovverk og anvendelsen av dette, mens lokal foreningene arbeider direkte mot våre medlemmer og mer lokale problemstillinger.

Ut fra dette kommer det innspill som den enkelte forening ikke kan håndtere alene, og derved kommer også hovedstyret på banen.

Dette er nærmest naturgitt, og er en følge av at det naturligvis besittes større og bredere kontaktnett og muligheter for videre oppfølging på landsbasis enn på lokalplanet.

Det er i slike tilfeller at vårt fagråd er et instrument som foreningen har stor glede av, og meget bruk for, her besittes stor ekspertise på de plan som er nødvendig for utredning og oppfølging av våre problemer – i videste forstand.

Lars Kristian Hille

Det vil derfor være et viktig satsningsområde for hovedstyret å både utvikle og forsterke fagrådet, i den retning dette måtte være ønskelig og nødvendig.

Det er også av stor betydning at vi opprettholder vår kontakttelefon og tilstedeværelse ved kontoret i Norges Handikapforbund, og jeg vil rette en stor takk til Oddvar Petersen for det enorme arbeidet han legger ned i så måte, og selvsagt også til resterende styremedlemmer for flott jobbing.

Syndrom er jo blitt et fyrtårn i vårt arbeid, og redaktør og redaksjonskomité skal ha all mulig ros for sitt arbeid med dette.

Avslutningsvis vil jeg få ønske alle våre medlemmer med familie, og våre sympatisører - EN RIKTIG GOD OG FREDELIG SOMMER!

Nye medlemmer

Syndrom ønsker alle nye medlemmer velkommen til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Oslo	4	Telemark	1	Sør-Trøndelag	4
Akershus	6	Aust-Agder	5	Nord-Trøndelag	2
Østfold	4	Vest-Agder	5	Nordland	1
Hedmark	1	Rogaland	3	Troms	1
Oppland	2	Hordaland	5	Finnmark	0
Buskerud	3	Møre og Romsdal	6		
Vestfold	8	Sogn og Fjordane	0	Totalt	61

Frode Steen Gunstensen

Hva skal strid være godt for?

For at en enhet eller et samfunn skal kunne fungere, er fellesnevnerne:

Enhet og harmoni. Det er det som binder det hele sammen.

Se og lær av en maurtue der maurene myldrer fram og tilbake. Noen av dem bærer nyttige ting inn i tuen, og når de har lagt byrden fra seg, eller utført oppdraget om vi vil, så går de ut for å hente mer, utføre et nytt oppdrag.

Det er mange maur, masse trafikk, men vi ser ikke at de skumper bort i hverandre, eller stanser opp for og sloss og kjempe mot hverandre. Ikke hvis de tilhører samme samfunn. Ingen andre be-

høver derfor å bry seg om eller bruke energi på noen som motarbeider hverandre.

Selv om det der er stor trafikk, så finnes det en orden, en sans for hensikt, og for at man gjør noe sammen. De vandrer ikke på måfå. Selv om de er maur så sitter de ikke bare stille og venter på at noe skal komme til dem. De arbeider sammen for å overleve og for å hjelpe hverandre til det felles beste for samfunnet. (foreningen)

Hvis vårt intellekt betraktes som mer høyerestående enn maurenes, hvorfor strider vi da, hvorfor kran-gler og motarbeider vi hverandre? Det vil heller ikke være om-

tanken for foreningens beste som er gjeldene dersom våre hensikter og holdninger er: «Dersom det ikke er slik, eller dersom dere ikke vil gjøre det slik, (som jeg vil) så vil ikke jeg hjelpe til!! Vi bør også tenke på at de som retter en anklagende eller dømmende pekefinger mot ens neste, peker samtidig med tre fingre tilbake på seg selv!!

Lykke til videre alle sammen med arbeidet til foreningens beste. Det får vi til dersom vi alle gjør **litt** for hverandre.

*Alle for en
- sammen er vi sterke*

Tegn abonnement på SYNDROM

Tidsskrift for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Navn _____

Adresse _____

Postnr/-sted _____

Tre utgaver i året. Abonnementspris kr 100,- pr. år.

Utgivelser: Ca 15. juni, 15. september og 15. desember

Sendes A.L.F, Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Dioksinet gjorde meg HELSELØS

Erling Østerbø (78) viet hele sitt yrkesliv til forskning på miljøavfall. Det holdt på å koste ham livet.

Tekst og foto: Harald Grevskott
Publisert i Vi Menn nr 18 - 2005

Husker du da vi var på studietur i Leningrad og danset på bordene?

Replikken kommer fra Morten Grønli, i dag labsjef ved NTNU i Trondheim. På slutten av 1980-tallet var han student hos førsteamanuensis Erling Østerbø, som ledet årelang forskning knyttet til forbrenning av livsfarlig miljøavfall.

Østerbø danser ikke lenger på bordene. Kroppen er proppfull av tungmetaller og miljøgifter. Det finnes knapt den fysiske plage han *ikke* har:

Sviktende immunforsvar, pustevansker, lungebetennelser, hjerteproblemer, diabetes, hukommelsestap, konsentrasjonsvansker, utmattelse. Han måtte sove sittende i flere år. Den ene foten er amputert. På ett tidspunkt veide han 40 kilo og maktet ikke å løfte et vannglass.

Talløse henvendelser om erstatning har vært nytteløse. Men Østerbø er en tøffing, og lar seg ikke knekke så lett.

Dette er dioksin

Dioksiner er en gruppe klororganiske miljøgifter. Stoffene nedbrytes langsomt og lagres i fettvev. De kan føre til kreft, nedsatt fruktbarhet, svakere immunforsvar, nevrotoksiske effekter samt hormonforstyrrelser.

Dioksin kan dannes under forbrenning av for eksempel PCB, som tidligere ble hyppig brukt i kitt, maling, bildekk, olje, asfalt og elektriske produkter.

- Jeg holdt på å gi opp, sier han stille. - Men så gikk det en faen i meg!

Lab full av giftrøyk

Vi tok Østerbø med til Grønli og hans gamle arbeidsplass. Her har han ikke vært på mange år. Følelsene presser på.

- Her sto reaktoren. Noen ganger gikk det galt. Da kunne det være helt svart av røyk i hele lokalet, forteller han.

I 1973 fikk daværende NTH i oppdrag av Miljøverndepartementet å finne en måte å forbrenne farlig miljøavfall fra malingsindustrien på.

- Vi brente på rundt 850 grader. Det var altfor lav temperatur, sier Østerbø.

Problemet var at malingsavfallet inneholdt PCB. I dag vet vi at dette er et livsfarlig giftstoff, som kan reagere videre og danne dioksinholdig røyk hvis temperaturen ikke er høy nok.

Men det visste ingen i 1973. Erling Østerbø vet det nå.

- Jeg fikk reaksjoner umiddelbart. Jeg slet med hukommelsen, fikk gjentatte lungebetennelser og mistet stemmen.

Ingen leger satte problemene i forbindelse med jobben hans. Bortsett fra en enslig svale på Regionsykehuset i Trondheim, dr. Viggo Blomlie. Han anbefalte Østerbø å ta en pause fra jobben på laben. Etter tre år i Oslo ble plagene mindre og stemmen fin. Østerbø gikk tilbake til sin gamle jobb og ble der til pensjonsalder.

Støtte fra kolleger

Men plagene fortsatte. En miks av miljøfarlige gasser gjennom en årrekke var trolig årsaken. Dråpen som fikk begeret til å renne over, var en uskyldig

influenzavaksine med ørsmå rester av kvikksølv.

- Jeg fikk pusteproblemer og væskeansamling i lungene. Jeg kunne ikke ligge og måtte sove i en stol i flere år. Jeg er ikke et øyeblikk i tvil om at alt dette i hovedsak skyldes dioksinet, sier Østerbø, som støttes av flere eks-kolleger.

- Vi testet utstyrets grenser, og det gikk ofte galt. Lokalet var ofte fullt av gasser som vi i dag vet inneholder miljøgifter, sier Odd Egil Solheim, som i dag har miljøteknologi som fag.

- Det var svært lite fokus på vernetiltak. Samfunnet har dratt stor nytte av Østerbøs arbeid. Både arbeidsgiver og samfunnet bør ta ansvar i denne saken, sier Brynjar Krekling, som i dag driver et firma innen forbrenning av miljøavfall.

To døde, to uføre

Selv om helsa er elendig, er engasjementet stort. Hjemme i Sjetnemarka i Trondheim viser Østerbø oss en mengde brev og dokumenter. Krav om erstatning sendt til departementer, Stortinget og politikere. Mange av dem har han ikke engang fått svar på. NTH-veteranen forteller også om kolleger som har fått skader. To professorer i samme bygg døde av den samme sjeldne kreftformen. En laborant døde av kreft så sent som i fjor høst. Ingen av tilfellene er satt i forbindelse med de helsefarlige giftene i bygningen.

Men Alaoddin Aminpour har etter seks års kamp fått anerkjent at hans helseplager skyldes jobben på en lab ved samme institutt.

- En blindprøve fra laben viste over ti ganger høyere dioksininnhold i lufta enn den tillatte grensa, forteller norsk-iraneren, som til sist bare fikk en mindre utbetaling fra et forsikringselskap, i tillegg til full uføretrygd.

NTNU: - Lite å gjøre

Johan Hustad, nestleder ved Institutt for energi og prosessteknikk ved NTNU, synes Østerbø-saken er problematisk.

- Ingen av oss som er her i dag, var til stede den gangen. Det fantes ingen arbeidsmiljølov på 1970-tallet. Så lang tid etter er det nesten umulig å dokumentere en direkte sammenheng, og uten en slik dokumentasjon, er det lite vi kan gjøre formelt, sier Hustad, som like fullt føler med Østerbø:

- Det som har skjedd med ham, er veldig trist.

ALF gir råd

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) drives av yrkesskadde, men har ikke ressurser til å kjøre saker i full bredde for enkeltmedlemmer.

- Vi veileder og sørger for at folk kan utveksle erfaringer og snakke med personer i liknende situasjoner, sier nestleder i A.L.F, Oddvar Pettersen.

Foreningen bidrar også med juridisk veiledning og har lokallag over hele landet. A.L.F kan kontaktes på tlf. **24 10 25 36** eller **alfnorge.no**.

Dioksin-skandaler

- Dioksinforgiftningen av Ukrainas president, Viktor Jusjtsjenko, førte til at han over natten endret utseende radikalt.
- I 1999 ble dioksin oppdaget i belgisk fjærkre. Årsaken var trolig at olje var blitt blandet i kyllingfôret. Regjeringen måtte gå av på grunn av skandalen.
- En ulykke ved Union Carbides fabrikk i den indiske byen Bhopal i 1984, førte til en lekkasje av blant annet dioksin. Offisielt omkom 3000 mennesker.
- I 1976 førte et uhell til at en diger dioksinsky drev gjennom et område bebodd av 37 000 mennesker i Seveso i Italia. Ingen døde, men mange rapporterte om hud- og luftveisproblemer. 70 000 dyr måtte slaktes.

Vegg av likegyldighet

Østerbø har imidlertid møtt en vegg av likegyldighet når det gjelder å koble helseproblemene til jobben hans. Verken NTNU, leger, helsemyndigheter eller trygdekontor har vært villige til å lete etter noen sammenheng.

Vi Menn kontaktet jurist Kjell Inge Ambjørndalen, som er spesialist i yrkesrelatert sykdom.

- Siden Østerbø sto i jobben til pensjonsalder, er mulighetene for erstatning svært små. Man må ha vanntett dokumentasjon på at det er sammenheng mellom skadene og arbeidet, sier advokaten.

- Det jeg savner mest er at NTNU eller departementet innrømmer at de har et ansvar for yrkesskader man pådrar seg som arbeidstaker, sier Østerbø stille.

Bundet til stolen titter han ut av vinduet på vårsolen utenfor. Den gamle fjellmannen viet livet til forskning som førte til at andre i dag kan jobbe tryggere med miljøavfall.

Takken ble et ødelagt liv og en kald skulder.

Endelig svar fra Helse- og Omsorgsdep.

I de to seneste utgavene av Syndrom har vi omtalt saken hvor et medlem har kjempet for å få dekket sine utgifter til smertemedisinen Dihydrocodein. A.L.F Buskerud engasjerte seg i dette og skrev 20.4.04 brev til daværende sosialminister Ingjerd Schou, Høyre.

Noe svar fikk vi ikke før undertegnede hadde kontakt med stortingsrepresentant Bjarne Håkon Hansen, Arbeiderpartiet. Han fikk en kort informasjon og overnevnte utgaver av Syndrom.

Dermed tok det ikke lang tid før svar kom og hvor departementet beklager sent svar.

Tekst: Jan Arne Dammen

Foto: Else Marie Bjørkli, Spot On Kommunikasjon

I svaret heter det: Regelverket på dette stønadsområdet er klart, og i utgangspunktet blir det ikke gitt refusjon for et legemiddel som ikke er registrert i Norge, jf. Rikstrygdeverkets rundskriv om folketrygdloven § 5-25 Stønad ved yrkesskade og det generelle rundskrivet om folketrygden § 5-22 Bidrag. Imidlertid kan det innvilges bidrag til smerte-

Sykehuset Telemark endret psykiatrisk diagnose og konkluderte med løsemiddelskade

Kampen om rettferdighet i helse- og trygdesystemet endte svært godt for et av våre medlemmer.

I forbindelse med tidligere utredning av helseplager som kunne mistenkes å ha oppstått i forbindelse med eksponering for løsemidler, fikk vedkommende spesialist-erklæring på at det dreide seg om psykiatriske lidelser.

Han ble dermed avskåret fra å fremme sine rettigheter han hadde opparbeidet gjennom yrkeslivet. Vårt medlem var ikke enig i en slik konklusjon og engasjerte advokat, som fulgte opp saken.

Da oppdatert undersøkelse skulle foretas, ble det foreslått at Sykehuset Telemark skulle gjennomføre denne også, men dette ble nektet fra advokatens side og undersøkelsen ble i stedet utført ved Nevro-psykologisk senter i Oslo. Da resultatet av undersøkelsen forelå, snudde Sykehuset Telemark og konkluderte med løsemiddelskade. Både trygdekontor og forsikrings-selskap ga seg deretter også, og tilkjente vedkommende full erstatning.

Jeg er meget godt fornøyd med utfallet av saken og ikke minst skal advokat Ambjørndalen ha full honnør for jobben han gjorde. En meget sympatisk og kunnskapsrik mann, avslutter vårt medlem på telefonen.

Oddvar

stillende preparater som ikke er markedsført, dersom preparatet ikke er vanedannende og det foreligger særlige grunner. Særlige grunner foreligger når markedsførte preparater har vært forsøkt med manglende effekt eller uakseptable bivirkninger.

Hovedproblemet i

denne saken er at lege-

middelet ikke er registrert her i landet. Og her må produsenten selv sende søknad om en godkjent markedsføringstillatelse (registrering).

Til spørsmålet om «hva er årsaken til at man må søke refusjon hvert år for preparater, når yrkesskaden er varig?» Her viser departementet til Rikstrygdeverkets rundskriv til folketrygdloven § 5-25 som sier: «Legemiddelkontorets vedtak kan gis gyldighet inn til ett år». Det betyr ikke at legemiddelkontoret skal tidsbegrense alle vedtak.

Dette må bero på en konkret vurdering, og kan være hensiktsmessig dersom yrkesskaden ennå ikke er helt klarlagt. For vanedannende legemidler gis det bare for ett år om gangen, jf. Folketrygdloven § 5-22.

Departementet sier videre: Vi ser at smertepasienter kan ha vært en underprioritert pasientgruppe i folketrygdens refusjonsordninger, og i en legemiddel-melding som blir lagt fram for Stortinget, vil overordnede problemstillinger knyttet til dette området bli tatt opp.

I en uttalelse sier helseminister Ansgar Gabrielsen: - Mye tyder dessverre på at smertebehandling av pasienter med kroniske smerter ikke er god nok. Vi har fått henvendelser fra Den Norske lægeförening og fra pasientorganisasjoner som påpeker at smertebehandling ikke er tilfredsstillende.

Han har bedt om en faglig vurdering fra Sosial- og helsedirektoratet, og denne utredningen skal være ferdig i løpet av våren 2005.

Da håper vi på bedre tider!

Bjarne H. Hansen etterlyste svar for oss i departementet.

Landsmøtet 2005 i Drammen

Etter åpningen holdt Kjell Inge Ambjørndalen, leder i fagrådet, en orientering om fagrådets rolle og hvordan det skal jobbe i tiden fremover. Det var viktig å få satt på agendaen hvordan fagrådet kan fungere mot A.L.F.

Det ble presisert at fagrådet er et organ for A.L.F.s hovedstyre som behandler saker av prinsipielle spørsmål og ikke enkeltsaker.

Kjell Inge klargjorde også fagrådets rolle i og rundt saken som har med Telemark Sentralsykehus å gjøre.

Her roste han jobben til de involverte lokallagene for det disse har fått utrettet i den såkalte Telemark Sentralsykehus-saken.

Leder av A.L.F.s fagråd: Kjell Inge Ambjørndalen (bildet er tatt ved en annen anledning).

Det ble i forbindelse med Årsmøtet avholdt en likemannskonferanse (se eget referat av Else og Geir). Noe som er svært nyttig for alle de som utretter en fantastisk jobb på dette området rundt om i lokallagene.

Vi fikk en innføring i likemannsarbeidet i praksis av Emil Wærnes, som har hatt sentral rolle på dette området i Sør-Trønderlag i en årrekke.

Likemannskoordinator i Sør-Trønderlag: Emil Wærnes

Emil er en veldig sympatisk og ydmyk person som har en utrolig bred erfaring med likemannsarbeidet. Han kjenner alle sider ved dette arbeidet, og vet hvor krevende det er å stille opp for andre som er kommet i en alvorlig krise i livet, etter å ha fått ødelagt helse si i sitt daglige bidrag for samfunnsmaskineriet.

Alle som driver likemannsarbeid ville ha hatt stor nytte av en fortlølig samtale med Emil, som har mye å bidra med.

Liv Tone Eng fra Drammen Familiekontor hadde også et foredrag om når familien er i krise.

Her er det mange aspekter som kom frem både fra Liv Tone, men også fra A.L.F.s frem møte som deltok på likemannskonferansen.

Liv Tone Eng

Liv Tone hadde for noen år tilbake i regi av A.L.F. Buskerud sett den første filmen vi hadde om hvordan det var å være løsemiddel-skadd og nærmeste pårørende.

Den var produsert i Danmark og med dansk tale.

Denne gjorde et sterkt inntrykk på Liv Tone, og slik jeg oppfattet det har hun vært opptatt av dette siden. Hun ville gjerne vist oss denne filmen, men den var ikke å oppdrive.

A.L.F. har nå tre filmer inkludert den som ble etterlyst her. Også har vi en med tittelen «En video om løse-middelskade» som ble laget i 1995. I tillegg har vi den som nå går på reklamefrie dager på TV. Undertegnede ønsker å komme i kontakt med noen som er i besittelse av den danske utgaven.

Årsmøtet

Etter åpning av Lars Kristian ble Ellen Trondsen valgt til å lede årsmøteforhandlingene.

Organisasjonskonsulent Ellen Trondsen

Det har i den tid undertegnede har deltatt på A.L.F.s landsmøter til dels vært en krevende jobb og løse delegatene gjennom årsmøteforhandlingene.

Ellen er en erfaren organisasjonskonsulent og ordnet dette bra. Hun er nøyaktig og pliktoppfyllende. Så når ting ble uklare tok hun

kontakt med Arnstein Gjengedal i NHF sentralt for å få hjelp til å kunne treffe de riktige beslutninger.

Takk til Ellen for vel utført jobb ble gitt av et samlet årsmøte.

Det er bestandig trivelig når personer som har gjort en fin innsats for A.L.F og deres medlemmer blir tatt fram og hedret for dette. Denne gang ble Else Andrén til-delt æresdiplom for sin lange og så viktige rolle i foreningen.

Else Andrén har fått diplom av Lars Kristian Hille.

Hovedstyret mistet også på dette landsmøtet et styremedlem; Unni Jensen. Hun har utført et fremragende arbeid, som ble markert med overrekkelse av A.L.Fs grafiske trykk. Dette som en heder for det fine bidraget Unni har gitt hovedstyret.

Her er noen bilder av landsmøte-delegatene i Drammen.

Nærmest Tor Østby og William Leonhardsen - på samme rekke Jenny Torild Hadland. Bak ser vi ansiktet på Ellen Åas og så er det Eva Kristiansen som står i motlys i vinduet.

Blant disse er Rolf Hansen i rød genser til venstre og foran han i hvit er Jan Arne Dammen.

Her er Jørgen Nilsen og Jon Andrén. Bak skimter vi Emil Værnes og Grethe Lian.

Det nye styret i A.L.F.

Foran fra venstre: styremedlem Geir Werner, varamedlem Peder Øyvind Håvik og nestleder Oddvar Petersen. Bak fra venstre: styremedlem Frode Steen Gunstensen, varamedlem Grethe Lian, styremedlem Jens Olav Solli og sist men ikke minst leder Lars Kristian Hille.

Leif G. Morland, Jan Bakken og Bjørn Erik Reiersen var ikke til stede. Disse er også vara til styret i kommende periode.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

Advokatfirmaet Nidaros DA
MNA

Vi har lang og bred erfaring med behandling av personskadesaker, forsikringsaker, erstatningssaker og trygdesaker.

Advokat Ivar Chr. Andersskog
Advokat Bjørn M. Brauti
Advokat Robert Helberg
Advokat Solveig Moen
Advokat Knut Melting
Advokat/MBA Hasse Benberg
Advokatfullmektig Magnhild Børsting Røe
Advokatfullmektig Morten Muus-Falck

Advokatfirmaet Nidaros DA
Kjøpmannsgt. 19
7013 Trondheim, Norway

Telefon +47 73 87 99 99
Telefaks +47 73 87 99 98
E-Post: post@nidarosda.no
www.nidarosda.no

Likemannskonferanse

Likemannskonferanse i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) ble avviklet i forbindelse med årsmøtet 2005 på First Hotel Ambassadeur i Drammen, i tiden fredag 15. april til selve årsmøtet startet lørdag 16. april kl. 12.00.

Referat

Programmet for likemannskonferansen var foredrag av familierapeut Liv Tone Eng fra Drammen Familievernkontor. Emnet hennes var «Når familien er i krise». I tillegg skulle Emil Wærnes snakke om: «Hvordan drives likemannsarbeidet i lokallagene».

Leder i Hovedstyret Lars Kristian Hule ønsket de frammøtte velkommen, og foreslo at vi før selve Likemannskonferansen skulle snakke om tilsynssaken som er reist mot en psykolog i Grenland som sammen med en lege driver privatpraksis i leide lokaler ved Sjukehuset Telemark. Det har vist seg at yrkesmed. avd. ved Sykehuset Telemark har «lånt ekspertise» av disse to ved å koble pasienter som kom til avdelingen for å utrede en mulig løsemiddelskade til den nevnte psykologen.

Forslaget fra Lars Kristian Hille var begrunnet med bl.a. at det hadde lyktes å få formannen i A.L.Fs Fagråd, advokat Kjell Inge Ambjørndalen til å være til stede en stund denne fredagen, så de frammøtte kunne få stille spørsmål og snakke med han.

Det ble godtatt av forsamlingen at denne saken ble tatt først.

Tilsynssaken som Fylkeslegen har reist mot psykologen har sin bakgrunn i at Vestfold Lag av A.L.F.

tok kontakt med Fylkeslegen, idet det åpenbart var noe galt her. Vestfold lag av A.L.F hadde opplevd at de av lagets medlemmer som ble sendt til Yrkesmed. avd. ved TSS til utredning for en mulig løsemiddelskade fikk time hos psykologen som holdt til i etasjen over – henvist av yrkesmed.avd. Alle som en hadde fått samme diffuse diagnose, ikke løsemiddelskade men «skjult angst», depresjoner og diagnosebetegnelser som ingen hadde hørt om før. En kunne heller ikke finne noen definisjon på diagnosebetegnelsene i medisinsk ordbok. 15 pasienter fra Vestfold hadde fått presis samme diagnose, og da er det god grunn til å undres. Psykologen knyttet tilstanden for samtlige til psykiatrisk sykdom. For de som kjente disse 15 virket det mer enn sannsynlig at de hadde en løsemiddelskade, men i og med at ingen fikk denne diagnosen ble de også forhindret i å gå videre med saken sin. En arbeidsmiljøskade gir rett til erstatning, noe en psykiatrisk diagnose ikke gjør. De som har fått en arbeidsmiljøskade - som for eksempel en løsemiddelskade - er en gruppe arbeidstakere som svært ofte er blitt for svake til å kjempe mot fagfolk. De gir dermed ofte opp i første møte med fagfolkene når de føler seg motarbeidet, at bevisbyrden ligger på dem selv, og de orker ofte ikke mer. Og at alle syke og svake mennesker uansett diagnose t «nerver» i tillegg til hoveddiagnosen er noe som burde være kjent av alle. Lidelser over lengre tid – ofte år – gjør selvsagt at en føler seg «nedfor og elendig». Vestfold Lag av A.L.F. fant at dette ikke kunne gå lenger, og de

samlet papirene til de berørte og innklaget psykologen og yrkesmed. avd. ved TSS til Fylkeslegen i Telemark. Dette førte til at det ble reist tilsynssak mot psykologen, og i tillegg tok Dagbladet v/journalist Hansen opp denne saken fra Vestfold i en rekke artikler. I og med at dette ble kjent fikk Vestfoldlaget og Dagbladet henvendelser fra mange andre «pasienter» rundt om i landet som hadde opplevd noe liknende.

Dette er i hovedtrekk selve saken, og styremedlem i Vestfold lag av A.L.F. William Leonhardsen hadde ytterligere informasjon å komme med før advokat Kjell Inge Ambjørndalen i Fagrådet fikk ordet.

Ambjørndalen sa at Fagrådet hadde behandlet denne saken, og at det var enighet om at dette var en svært vond og vanskelig sak, og han hadde ingen vanskeligheter med å forstå de berørte. Slikt som dette skal ikke forekomme. Før en kommer videre må imidlertid avgjørelse i tilsynssaken være tatt, og fagrådet må sette seg grundig inn i utfallet av saken før en kan gi ytterligere uttalelser. Det ble fra delegater i Vestfold påpekt at dette er Vestfolds sak som de skal fullføre alene.

Ambjørndalen repliserte at det er likegyldig hvem i lagene rundt om i landet som gjør hva. For øvrig ville han understreke at interner stridigheter i A.L.F – mellom lokallagene og hovedstyre eller de enkelte lag seg imellom, det ville han ikke uttale seg om. Det sorterte ikke under fagrådet så slikt måtte A.L.F. selv rydde opp i. Men fagrådet vil følge «Te-

lemark-saken» som det dreier seg om, og de avventer resultatet av tilsynssaken.

Flere av delegatene, spesielt fra Vestfold, hadde innlegg og replikker til saken, og Leonhardsen fikk ordet til slutt. Ambjørndalen måtte forlate møtet grunnet plikter som kalte på han hjemme, og han hadde også sagt det han hadde å si på det nåværende tidspunkt.

Dermed ble det satt strek for gjennomgangen av denne saken. En avventer hva som videre vil skje. Referat fra møtet med familierapeut Liv Tone Eng fra Drammen Familievernkontor.

Liv Tone Eng innledet sitt foredrag med vakker musikk som alle følte handlet om noe godt - om kjærlighet, og det var en fin start.

Med hjelp fra plansjer og illustrasjoner snakket hun om livets mange forskjellige faser og de kriser som kan oppstå i hver enkelt av dem. Hun belyste de forskjellige livsfaser, fra inngangen til utgangen av livet: barndom - gryende pubertet - tenår - voksen alder - ekteskap - foreldre - voksne med egne gamle foreldre, og til slutt alderdommen.

Kriser kan forekomme i alle livets faser, og det er ikke lett alltid å samarbeide i et forpliktende forhold når livet floker seg til. Det kan være hjelp å få utenfra, og i denne sammenheng orienterte Liv Tone Eng om familievernkontorene, deres oppgaver og hvilke muligheter de har når det gjelder å gi hjelp. Det finnes to typer familievernkontorer, noen har kristen formålsparagraf andre har det ikke. I en del byer og

tettsteder har de begge typer kontorer mens det andre steder bare er ett. Det hender at familier må oppløses - men det er den siste løsningen, alt annet bør være prøvd først. Det er målet for kontorene at alle skal få hjelp før de går til en slik drastisk beslutning. Og under hele prosessen må det være barna som er i fokus – det som er best og riktigst for dem. Det kan være en del ventetid ved familievernkontorene, men i akutte krisesituasjoner finner de gjerne en løsning.

Det var en interessert forsamling som fulgte med i Liv Tone Engs innføring i arbeidet til familievernkontoret, og hun ble overrakt vakkre blomster som takk før hun dro hjem.

Emil Wærnes fra Sør-Trøndelag hadde et interessant innlegg om likemannsarbeidet i hans lag. Wærnes hadde selv stor innsikt i det å være likemann, og hans aller største kvalifikasjon var at han selv hadde fått hjelp av likemenn i laget den gangen han ble medlem. Han sa at det er mange oppgaver i et lag og at ikke alle er egnet til eller føler seg kallet til å være likemenn. Men så er de egnet til noe annet da, og det gjelder å få rett mann/kvinne på rett plass. Per definisjon er likemannsarbeid at «de som har den samme diagnose eller livssituasjon» kan ha nytte av å snakke sammen for å lære av hverandre, og bli flinkere til å finne løsninger – la dette være målet. Vi bør prøve å finne frem til de medlemmer som det faller naturlig for å snakke om

følelser, sett i relasjon til de til dels uventede situasjoner og kriser som kan møte en i livet. Det er meningen med likemannssamtaler at begge skal få tilført kunnskaper. Som likemann kan en få vite nye ting som kan komme til nytte en annen gang i møte med mennesker.

Det å kunne lytte er en svært viktig egenskap i slike samtaler. Den som har drevet likemannsarbeid en stund sitter ofte med flere erfaringer fordi han/hun har snakket med flere forskjellige mennesker tidligere. Derfor kan han/hun være godt egnet til å hjelpe en nyskadet, men det må aldri bli et møte mellom to hvor den ene skal belære den andre. Vi skal ikke være «hobbypsykologer». Råd og veiledning er noe annet enn likemannsarbeid, skjønt det ofte går over i hverandre i en samtale etter hvert som den utvikler seg. Vi trenger folk med store kunnskaper om helse-, trygde- og erstatningsaker, hjelpemidler m.m. Det er viktig for et styre at de vet hva som er interessen hos de øvrige styremedlemmer, og at alle gir uttrykk for hva de kan tenke seg å bidra med. Forsamlingen lyttet med interesse til Wærnes, spørsmål ble stilt og erfaringer utvekslet.

Det var et svært nyttig bidrag Emil Wærnes hadde i denne konferansen.

*Referenter
Else Bømark Andrèn
og Geir Werner*

Har du en eller flere i din omgangskrets som du har mistanke om kan ha et uheldig arbeidsmiljø omgitt av helseskadelige stoffer.

Tips dem om A.L.F - www.alfnorge.no

Mange offer for feildiagnoser

Det var i 1998 at Arbeidsmiljøskaddes Landsforening i Vestfold fattet mistanke om at noe var galt med utredningene ved Sykehuset Telemark. De aller fleste har blitt betraktet som psykiatriske pasienter og ikke fått yrkessykdommen som diagnose.

Advokatene Svein Drangeid og Olav A. Hana fattet interesse for saken og har siden lagt ned et utrettelig stort arbeid, som nå i 2005 endelig ser ut til å løse.

Tekst og foto: Jan Arne Dammen

Mistanken

Nær sagt alle som ble utredet hadde fått diagnosen psykisk lidelse, noe som var uforståelig for familien, primærlegen og pasienten. De innhentet spesialisterklæringer fra sykehuset, for å kunne se nærmere på dette. Resultatene var så entydig at det skapte stor undring, og senere har det vist seg at av ca.50 rapporter som Drangeid har gjennomgått, har alle bortsett fra en kommet ut med en psykisk lidelse. Dette er nok bare toppen av isfjellet og det vedrører nok kanskje flere hundre mennesker.

Advokat Svein Drangeid

Dette er mildt sagt oppsiktsvekkende og testene som er benyttet blir vanligvis ikke benyttet ved utredning ved løsemiddelskade, men de har regelmessig alltid blitt brukt på Telemark sier advokat Drangeid.

Man må heller ikke glemme at arbeidstagere som i utgangspunktet er nevrotiske, depressive eller har angst også kan bli skadet av løsemidler.

Dagbladet stakk hull på verkebyllen

Telefonen har ikke stått stille på F.I.F.(Funksjonshemmede I Funksjon) kontoret i Horten etter at Dagbladet kjørte en serie over ca.14 dager om feildiagnosen mange løsemiddelskade har fått ved Sykehuset Telemark. Også hovedkontoret til A.L.F. i Oslo har hatt en del henvendelser. Henvendelsene har kommet fra hele landet, men de fleste fra regionen Helse Sør, og hittil (mai)har over 300 mennesker tatt kontakt.

Dette er antagelig bare toppen på isfjellet, mange har ikke fått informasjonen da det kun er Dagbladet som har omtalt tragediene.

Den øvrige pressen har her glimret med sitt fravær.

Tilsynssak er opprettet

Godkjennelse av yrkessykdommer fra hele landet blir behandlet på Fylkestyngdekantoret i Oslo, og de har i likhet med Rikstrygdeverket vært kritiske til Sykehuset Telemark uten å ha foretatt seg noe.

For fem år siden sendte advokatene Drangeid og Hana sammen med A.L.F. Vestfold en skriftlig klage til Fylkeslegen i Telemark, andre har også muntlig klaget og nå har dette «trykket» ført til at det nå er opprettet en tilsynssak mot psykologen og mot Sykehuset Telemark.

Fylkeslegen har igjen sendt saken til Statens Helsetilsyn, her kan reaksjonen bli en advarsel, inndragning av lisensen eller det kan komme andre reaksjoner.

Sykehuset Telemark har opplyst at den aktuelle psykologen har utredet 825 pasienter for løsemiddelskader fra 1995. At kun 18 % av disse har fått løsemiddeldiagnose står ikke i forhold til de øvrige yrkesmedisinske avdelingene i landet. Tallet er antagelig enda verre da han har vært tilknyttet sykehuset siden 1989.

Også Rikstrygdeverkets rådgivende spesialist Tormod Hagen

En lydør forsamling fra fjern og nær som mener de har vært utsatt for feildiagnostisering.

William Leonhardsen, Elsa Adler Kristiansen, Eva Kristensen, Trond Ceeberg, Bjørn Bøe, Olav A. Hana og Svein Drangeid

har også i flere år vært kritisk til den omstridte psykologen og hans vurderinger. Han uttaler til Dagbladet at disse systematiske feildiagnosene som kommer fra Sykehuset Telemark rammer veldig mange mennesker.

Statens helsetilsyn jobber nå med dette og underdirektør Jostein Vist uttaler til Dagbladet at hvis de finner at sykehusets rutiner har ført til gale diagnoser, forventer de at Sykehuset Telemark må gå igjennom disse sakene på nytt. Er det også fattet gale trygdevedtak i saken, må også disse revurderes.

Ukjent diagnose

At dette har rammet mange, kom klart til syne på foreningens informasjonsmøte i Sem 28. april. Her fikk vi høre rørende skildringer, mange har ikke orket å leve med diagnosen og har tatt sitt liv i fortvilelsen. Mange frustrerte mennesker sitter alene igjen og vil aldri få ro. Folk har jobbet med helseskadelige stoffer i årrekkker uten psykiske problemer, så kommer skaden og konklusjonen er at de er psykiatriske pasienter!

En fortalte at da venner fikk høre om diagnosen, sluttet de å ta kontakt og at det nå er kun hunden hans som stiller opp (fortsettelse av det fordømmer mot psykiske lidelser.)

Hadde artikkelserien kommet tid-

ligere ville det kanskje reddet noen fra å ta livet sitt, ble det også hevdet.

Diagnosen «skjult depresjon» som ble satt er en ikke eksisterende diagnose. Man undres hvilken makt denne psykologen har hatt over andres liv og at ingen har satt en stopper for hans utredninger før nå.

En annen reiser seg opp og forteller at han ble utredet for astma etter å ha jobbet med asbest, og kom ut med en psykisk diagnose. Nakkeslengforbundet har også engasjert seg i denne saken, da mennesker med nakkeslengskader også har fått den samme diagnosen.

Rapporten

Sykehuset Telemark har lagt seg helt flate etter at de ble konfrontert med rapporten fra Håkon Lasse Leira, lege og spesialist i arbeidsmedisin v/ St. Olavs Hospital i Trondheim og oppnevnt sakkyndig fra Helsetilsynet i Telemark. Han uttaler i sin rapport bl.a. at den psykosomatiske tilleggstesten som er brukt i de aktuelle tilfellene bidrar til å forkludre utredningen og fører til at den ender opp med feil resultat med til dels negative konsekvenser for pasientene. Nærmest rutinemessig ender testen opp med at pasienten har en somatoserings-

lidelse og har panikkangst og skjult depresjon.

Denne testing sies å være gjort i samråd med Psykosomatisk avdeling ved Rikshospitalet. Dersom denne avdelingen går god for at det utføres psykosomatisk testing av personer med organisk hjerneskade og at disse testresultatene får konsekvenser for diagnose og senere behandling er det etter min oppfatning graverende. Videre sier han at utredningene ville endt opp med korrekt resultat om tilleggstesten ikke hadde vært blitt brukt.

Pasientene har i flere tilfeller vært undersøkt av spesialister i psykiatri og ikke funnet holdepunkter for behandlingstrengende psykisk sykdom. Likevel har anbefalingen fra avdelingen «medikamentell psykisk behandling» fortsatt i lang tid, avslutter han.

Dr. psychol. Rita Bast-Pettersen, spesialist i klinisk nevropsykologi ved STAMI sier i en rapport til Helsetilsynet bl.a.: «Det er blant psykologer mer utbredt kompetanse til å diagnostisere psykologiske forstyrrelser enn til å vurdere en pasient med en mulig løsemiddelskade, en tilstand som et flertall av psykologer aldri befatter seg med. En psykolog som ikke har tilegnet seg spesielt innsikt i dette feltet, og som allikevel stiller diagnosen eller avviser di-

Lederen i A.L.F. Vestfold omkranset av Advokatene Hana og Drangeid.

agnosen løsemiddelskade, driver en uforsvarlig praksis.»

Gjenopptagelse

Det største som har skjedd er at Sykehuset Telemark nå har gått bort fra de omstridte testene og de innrømmer feil konklusjoner på grunnlag av gale utredninger. Pasienter som utredes heretter skal ikke kunne oppleve det samme. Det er et krav om at alle som har vært disponert for løsemiddelskade og fått gal diagnose fra Sykehuset Telemark får sin sak gjenåpnet.

Både Rikstrygdeverket, Oslo Fylkestyngdekantor og Helse-tilsynet har gått ut og sagt at hvis det er feil utredning så må sakene gjenåpnes.

Det er kun sykehuset som har oversikt over hvor mange dette dreier seg om, og når sykehuset har lagt seg flate og erkjent at de har gått bort fra disse testene, så betyr det at de konklusjonene i denne sammenheng, juridisk sett er døde, uttaler advokat Drangeid. Hver og en bør fremme begjæring av ny utredning i sin sak overfor trygdemyndighetene. Man bør komme til et annet sykehus, for

eks. St. Olavs Hospital i Trondheim, slik at man får en korrekt vurdering. Her vil klientene til advokatene Drangeid og Hana bli utredet.

Noen vil antagelig også få avslag her, fordi forutsetningene ikke er tilstede, men det kan man leve med når man vet at vurderingene er riktige.

Det ideelle ville vært om Sykehuset Telemark hadde tilskrevet alle som har vært til vurdering, om at det pågår en sak. Mange kjenner ikke til at denne saken går, da det kun er Dagbladet og noen få lokalaviser som har kjørt den.

Advokatene Svein Drangeid og Olav A. Hana avsluttet med at de kan tenke seg et samarbeid med andre advokater som jobber med samme sak.

Samordning

På landsforeningens årsmøte i Drammen informerte Advokat Kjell Inge Ambjørndalen, medlem av A.L.F.s fagråd, at han også har flere klienter som har vært utsatt for mulig feildiagnose ved Sykehuset Telemark.

Ambjørndalen fortalte at han aldri har sett maken til behandling,

Advokat Kjell Inge Ambjørndalen

derfor begynte han å systematisere da konklusjonene var nærmest like i hver sak.

I den senere tid har han kontakt med advokatene Drangeid og Hana, men kontakten kunne med fordel vært tatt på et tidligere tidspunkt. Både advokatene Drangeid og Hana samt Dagbladjournalist Asle Hansen ble rost for sitt arbeid for denne saken.

Dette angår mennesker over hele landet, og det er viktig at de som trenger hjelp får det. De som har tatt kontakt med A.L.F. sentralt i Oslo og de som kontaktet A.L.F. Vestfold må få samme hjelp og informasjon. Dette må samordnes.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

**PERSONSKADER • PASIENTSKADER • YRKESSKADER • ERSTATNINGSRETT
FORSIKRINGSOPPGJØR • BILJUSS • ALM.PRAKSIS • FRI RETTSHJELP**

TLF 74 83 43 60

E-post: firmapost@advokat-kontoret.no

Postboks 260

7501 Stjørdal

Prosjekter i jubileumsåret 2006

Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings hovedstyre har i en periode vært opptatt med planlegging av en del viktige medlems- og samfunnsnyttige prosjekter som er tenkt påbegynt i 2006. To av prosjektene er tenkt finansiert med Extramidler fra Helse og Rehabilitering og søknadene med prosjektbeskrivelser sendes inn i disse dager. Til to andre prosjekt vil A.L.F søke om statlige midler.

Av nestleder Oddvar Petersen

Rehabiliteringsprosjekt: «Hjernetrim og dataopplæring»

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening arrangerte i 2003 et kurs i prosjektarbeid og en videre utvikling av dette resulterer nå i et større prosjekt. Et av gruppearbeidene ble utført på ideen «Hjernetrim» og under gruppesamtalene kom det frem at 3 av 4 deltakere hadde arbeidet aktivt med hjernetrim på data. De mente at dette åpenbart hadde medført en forbedret livssituasjon for seg nettopp i forhold til kjente problemområder som konsentrasjon og innlæringsvansker, tap av nærhukommelse og nedsatt prestasjonsevne.

En økning av ferdighetene på de nevnte områder medfører større selvsikkerhet og evne til å delta i sosiale aktiviteter og ikke minst delta i restituering av egne helseproblemer.

Hjernetrim som metode for nydannelse av hjerneceller er støttet fra flere faglige hold og Norsk Nevrologisk Forening skriver blant annet: «*I langt større grad enn vi skjønte tidligere, vet vi nå hvordan aktiv trening er med på å utvikle hjernen videre ved å danne nye kontakter mellom hjernecellene, sørge for at hjernecellene*

blir mer effektive til å sende signaler- og altså danne nye hjerneceller».

Hele prosjektideen bygger på å producere en CD som inneholder to komponenter, ett hjernetrimprogram og et data opplæringsprogram.

Stavanger kommune har ved sitt banebrytende arbeid innen IT opplæring produsert læringsopplegg for skolene som har vakt internasjonal oppsikt. Det er kontakten med denne ekspertisen – hvor pedagogisk tenking i kombinasjon med solide datakunnskaper ligger på et høyt faglig nivå A.L.F har fått tilgang til og som vil gi den nødvendige faglige kompetansen for dette prosjektet.

Prosjektgruppen vil bestå av fagfolk innen kommunikasjon og pedagogikk fra Universitetet i Stavanger, rådgiver innen IKT, Stavanger kommune, nevropsykolog, Rikshospitalet, som i tillegg er medlem av A.L.Fs fagråd og leder for A.L.Fs hovedstyre, samt et medlem fra A.L.F som har deltatt i forarbeidet til dette prosjektet. Midler søkes fra Helse og Rehabilitering.

Forebyggende prosjekt:

«Jubileum og konferansetur»

Vi vil i mai / juni 2006 prøve å arrangere en ukes konferansetur

under temaet: «*Bevisstgjøring av egen og pårørendes psykososiale problemer relatert til eksponering for helseskadelige stoffer i arbeidet».*

Det forhandles for tiden med diverse reisearrangører om et brukbart opplegg som vil være aktuelt for et slikt prosjekt. Det er to alternativer som peker seg ut, Bulgaria eller Tunis.

Turen vil bli lagt opp etter samme mønster som Mallorca-turen i 1987, som ble en suksess.

Denne gangen vil det bli lagt inn et prosjekt, som deltagerne må forplikte seg til å være med på. Prosjektet vil ta utgangspunkt i felleskonferanser og gruppearbeider omkring erfaringer den enkelte har tilegnet seg gjennom til daglig å leve med psykososiale problemer relatert til nedsatt hukommelse, konsentrasjon, prestasjonsevne og lav terskel for aggresjon.

Prosjektets målsetting er å bevisstgjøre de faktiske problemene som oppstår i en familie når et familie-medlem utvikler løsemiddelskade eller andre kroniske helseskader slik at man kan lære å takle forholdene for å oppnå en bedre livskvalitet for alle medlemmene i familien. Ut fra resultatene av gruppearbeidene og konferansen vil alt materiale samles og redigeres og utgis i en egen trykksak som er tenkt som et hjelpemiddel for løsemiddelskade og deres familier samt alle offentlige instanser som er eller kan bli involvert i slik problematikk.

Leder av dette prosjektet vil bli nestleder Oddvar Petersen. Per-

soner med høy, faglig kompetanse innen familievern og psykologi vil bli tilknyttet prosjektet.

Midler søkes fra Helse & Rehabilitering.

Forebyggende prosjekt: «Er det helseskadelig å arbeide»?

Et prosjekt som skal stå for utarbeidelse av et faglig og informativt kompendium til bruk for elever i videregående skoler og yrkesskoler. Kompendiet vil bli todelt med et tilhørende oppgavehefte. Det vil bli forsøkt å få dette inn som en obligatorisk del av utdannelsen, først og fremst til elever som tar sikte på en faglig utdanning. Oppgaveheftet vil bestå av en teoretisk og en praktisk del.

Formålet er å gi ungdom under utdanning en innføring i yrkeshygieniske kunnskaper, slik at de er i stand til å ivareta sin egen helse under fremtidig yrkesutøvelse.

Kompendiet med oppgaveheftet er tenkt utarbeidet og kvalitets-sikret av personer med faglig kompetanse innen yrkesmedisinsk, yrkeshygiene og pedagogikk. Medlemmer av A.L.Fs fagråd vil bli foretrukket. Midler søkes av respektive departementer og ønskes igangsatt snarest.

Forebyggende prosjekt: «Trafikksikkerhet, helseskadelige stoffer og nullvisjon»

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har ved mange anledninger, siden vi tok opp saken i 1987, gitt signaler om den store faren som er forbundet med ferdsel i trafikken under påvirkning av løsemidler og andre toksiske kjemikalier el-

ler stoffer. Pussig nok har det aldri blitt respondert på våre utspill fra ansvarlige myndigheter.

Omfanget av slik påvirkning i kombinasjon med ferdsel i trafikken kan være mye større enn man forestiller seg. Slik eksponering påvirker både sentralnervesystemet, det perifere nervesystem og andre vitale organer. Man kan i de aller fleste tilfellene påvise økt trettbarhet, nedsatt konsentrasjon og reaksjonsevne. Slike negative helseeffekter kan i mange tilfeller være en direkte årsak til at alvorlige trafikkulykker oppstår. Etter lengre tids eksponering kan det oppstå en kronisk tilstand som i mange tilfeller gir nedsatt førlighet i ben og armer.

Nedsatt terskel for aggresjon er heller ikke uvanlig, noe som må betegnes som en stor risikofaktor i trafikken og kan være årsak til uvettede manøvreringer.

Problematikken er helt innlysende og ligger i opp i dagen. Har den vært for vanskelig å skjønne for ansvarlige myndigheter og bilorganisasjonene? Her må det svares et utvetydig ja.

Det er nå på tide at Arbeidsmiljøskaddes Landsforening, som sitter inne med mye kunnskaper omkring dette, på et selvstendig grunnlag går inn for å utarbeide en egen informasjonsbrosjyre til veifarende. Brosjyren er tenkt trykket i et stort opplag for landsdekkende distribusjon.

Prosjektmedarbeidere er ikke fastsatt enda, men A.L.F vil ta kontakt med personer eller organisasjoner som har dette som interesseområde og som A.L.F vil se på som viktige medspillere.

Det er sendt skriftlige henvendelser til ansvarlige departementer for et møte.

Prosjektet vil få en meget stor kostnadsramme og er ment finansiert med offentlige midler.

Inntektsbringende prosjekter: «Jubileumslotteri og jubileumskonsert»

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening ble stiftet i mars 1986 og ble integrert i Norges Handikapforbund som den første landsforeningen i august 1986.

Det er gjennom de snart 20 årene nedlagt et enormt arbeid både fra sentralt hold og fra lokallagene. Dette står det stor respekt av og må betraktes som verdier for det enkelte medlem og samfunnet for øvrig.

A.L.F vil benytte anledningen til å markere jubileet både for medlemmer og offentligheten. Konkrete planer er foreløpig på tegnebrettet, men vi håper å kunne bidra med forskjellige aktiviteter. Det vi håper på gjennom slike arrangementer er å få en enda større oppmerksomhet rundt landsforeningens viktige og samfunnsnyttige arbeid.

Økonomi og finansiering vil bli vurdert i hvert enkelt tilfelle.

Ved å annonsere i Syndrom når du fram til arbeidsmiljøskadde og fagpersonell over hele landet.

A.L.Fs stifter Oddvar Petersen fyller 60 år

Fhv. maskinist Oddvar Petersen ble født 21. august 1945 i Trondheim. Som 15-åring reiste han til sjøs og reiste ute i 22 år. Han var et aktivt medlem i Norsk Sjømannsforbund og var allerede på den tiden opptatt av organisasjonsarbeid.

I 1982 ble han påført varig skade og ble uføretrygdet. Han var igjen en fire års lang utredning før han fikk sin skade godkjent som yrkesskade og førte flere rettsaker over en periode på 8 år, før han vant frem.

Etter å ha blitt uføretrygdet, undret han seg over hva han skulle engasjere seg i.

Oddvar leide en postboks, tok kontakt med NRK radio, «Sånn er livet» og ble intervjuet i programmet. Han håpet på at noen ville ta kontakt med han etter programmet. Det kom inn fire brev. Disse møttes i Skarnes og dannet et interimsstyre, slik ble LFFL grunnlagt mars 1986.

Oddvar følte seg selv som en person med funksjonsnedsettelse og tok av den grunn kontakt med NHF.

NHF hadde ikke noen paragrafer i lovverket sitt som dekket tilslutning av andre diagnoseforeninger. Dette året hadde NHF sitt landsmøte på Otta, der ble det vedtatt en lovendring, slik at landsforeninger kunne tilsluttes NHF.

LFFL fikk kontorplass i NHF sine lokaler og fikk tilretteagt økonomi og fikk trykket brosjyrer, laget logo, vedtekter og medlemsbladet Syndrom.

Oddvar ønsket og fikk midler av NHF for å reise rundt for å holde foredrag og starte opp lokallag. Dette gjorde han sammen med yrkesmedisiner/overlege Hans H. Tjønn i Arbeidstilsynet. Som følge av dette ble flere lokallag dannet.

Dette var et pionerarbeid, Oddvar jobbet svært mye. Dette var slitensomt med gav han mye igjen. Han begynte også å få mye kunnskap, noe som har bygd på seg med årene.

Etter mange års hardt arbeid på sjøen hadde Oddvar blitt sterk og utholdende, men etter å ha jobbet tre år med LFFL sitt foreningsarbeid, måtte han trekke seg ut før han kollapset. Oddvar var da passivt medlem i flere år.

1999-2000 begynte Oddvar igjen å få lyst til å jobbe for foreningen. Han hadde fulgte godt med i det som foregikk. Han engasjerte seg i Oslo lag som nestleder og ble valgt inn i hovedstyret i 2001.

I august 2002 var det Oddvar sine tanker fra 1987 som ble realisert da foreningen byttet navn til A.L.F. Tanken bak navneskifte var å inkludere skader forårsaket av andre kjemiske og biologiske stoffer.

Oddvar er i dag bosatt i Oslo og er nestleder i foreningen. Han har kontorplass i NHF sine lokaler og så ofte helsen tillater det reiser han inn til kontoret for å være der for foreningens medlemmer. I de årene vi i redaksjonskomiteen har jobbet sammen med han, har vi erfart at Oddvar er svært kunnskapsrik og vi har sammen hatt et utmerket samarbeid. Oddvar må sies å være en stor ressurs for foreningen.

Vi ønsker Oddvar til lykke med dagen og det videre arbeidet for foreningen!

Redaksjonen gratulerer!

Juridisk bistand

Behovet for juridisk bistand i yrkesskadesaker/problematikk er stort i landsforeningen. I mange år var juridisk bistand et medlemstilbud i landsforeningen. En første konsultasjon hos landsforeningens to advokater var gratis for A.L.F-medlemmer. Ordningen bortfalt i slutten av nittiårene. Landsforeningen har med jevne mellomrom drøftet behovet for juridisk bistand til landsforeningens medlemmer og landsforeningen generelt. I 2004 inngikk hovedstyret en samarbeidsavtale med advokatfirmaene Judicium, Bergen, Nidaros DA, Trondheim, advokatene Hegsethtrø og Reinås, Stjørdal, advokatene Wold og Riise, Molde, advokatfirmaet Norman & Co., Oslo, Wangensteen, Wigemyr & Co DA. Kristiansand, advokat Benestad, Oslo og advokatene Drageset og Preto, Bergen og Roger Foyen.

I tillegg er avtale også inngått med Askeradvokatene Barfod, Bugge, Ryengen & Strenge Ness, Asker. Samarbeidsavtalen innebærer bl.a. at A.L.Fs medlemmer kan få en viss grad av fri veiledning/rådgivning (første konsultasjon) minst 30 minutter gratis. Likeledes så skal advokatene etter egen vurdering og i rimelig grad bistå det lokale lag av A.L.F i juridiske spørsmål. Samarbeidsavtalene inngås mellom landsforeningens hovedstyre og den enkelte advokat / enkelte advokatfirma. A.L.Fs lokallag skal til en hver tid bli informert om hvilke advokater/advokatfirma som har inngått en samarbeidsavtale med A.L.F.

Disse advokatfirma har til dette nr. fått anledning til å presentere seg selv, og vi tar med noen nå og andre vil følge etter hvert som disse kommer inn til redaksjonen.

Advokatfirma Wangensteen, Wigemyr & Co. DA

er et selskap med 10 advokater og 5 sekretærer. En hensikt med å organisere virksomheten som et selskap er at man oppnår en tettere binding mellom advokatene i motsetning til kontorfellesskapene.

Det vi også oppnår er at firmaet som sådan dekker de fleste rettsområder, men samtidig slik at hver enkelt advokat utvikler spisskompetanse på noen felt. På den måten ivaretas kundenes behov på best mulig

måte, enten de er privatpersoner, næringsdrivende eller offentlige virksomheter.

Dette er også en naturlig utvikling som følge av at lovgivningen etter hvert har fått et omfang og en kompleksitet som fremtvinger en viss spesialisering.

Firmaets kunder er i dag både enkeltpersoner med behov for retts hjelp på ulike rettsområder og større næringsvirksomheter i ulike bransjer herunder tradisjonell industri, handel, bank entreprenørvirksomhet og datateknologi.

På privatmarkedet har firmaet bl.a. særlig kompetanse innenfor følgende rettsområder:

- Yrkesskader/-sykdommer
- Trygderett
- Forsikringsrett
- Helse- og sosialrett
- Alminnelig erstatningsrett
- Arbeidsrett
- Familie, arv og skifte

Kontaktperson: Adv. Johan F. Gjesdahl

ADVOKATFIRMA

Wangensteen, Wigemyr & Co DA

Firmaet er blant de største advokatfirmaer på Sørlandet. Våre 10 erfarne advokater yter bistand innenfor de fleste rettsområder:

Alminnelig forretningsjus * Fast eiendoms rettsforhold
Odelsrett * Bygge- og reguleringsaker * Bobehandling
Erstatningsrett-personskade * Yrkesskader/-sykdommer
Forsikringsrett * Trygderett * Strafferett * Arbeidsrett
Skatte- og avgiftsrett * Familie, arv og skifte

Våre advokater:

* Reidar Wangensteen	* Johan F. Gjesdahl
* Helge Wigemyr	* Ivar Sveen
* Erik Eriksen	* Bjørgulv Rygnestad
* Yngve Andersen	* Anita Jarvoll Hekneby
* Kai Knudsen	* Erik Ottemo

Telefon 38 17 87 10 – Faks 38 02 04 58

Vestre Strandgt. 32, pb. 716, 4666 Kristiansand

ADVOKAT GRUPPEN
SAMARBEIDENDE ADVOKATER
TØNSBERG-SKIEN-ARENDAL-KRISTIANSAND-LISTA

KRYSSORD

				Tekst Bilde	Tepper	Folke slag	Ru	Natur feno men	Uetisk Lidelse		Pub Kons.	Fugl og frukt	kom mune Oppl.	
				Red- skap				Slektn. Nobelp. vinner			Eng. navn Omv. smerte			
				Elv			Rører				Makte			
				Mob- -be										
									Gal- skap Tone					
				Frø			Ren Gru				Legger til havn	Følge	Båt Vokal	
Mat			Byk- dom	Vok.	Vokaler			Tre			Gresk Gud Svar			
Padl					Linier			Over						
						Bib. navn	Makt- faktor		Dame Klokka				Sted i A-Agde	Hode- plagg
Tull														
Drikke														
2 Like			Nimbus				Titter "Bundet"			Fjern (gresk)	Tonn	Ordne	Yrke	
Retning			Gammel spansk mynt					Paro- diere						
Grand Prix			Svensk danser			Krem Høytid					By i USA Pirrer			😊
Vind								Farge	Skue- spill	Skjul		Land	3/4 metall	
Fisk			"Øl- glass"										Drikk Egn	
Nummer					Gass				Parti Fork	Ofre		Gutte navn		
Topp			Italia		Vok.					Spire				
			Oppbev. steder Haster									Eng. band (mus)		
Brunstig					Måp		Ærlige					Fugl Streve		
Kons.	Trekk- vogn Ytre					Skips- del	Avis		500 Tidl. parti		Kom- mune	Kjør Instans		Adv.
Spe														
Art			Disip- linen							Hjem				

Kryssordforfatter: Ole N. Stiansen
 Riktig løsning blir å finne på www.alfnorge.no

Er du et EDIF- eller LEAR-menneske?

EDIF - Er Det Ikke Fælt-mennesket ser bare de mørke sidene ved livet, mens **LEAR** - Livet Er All Right-mennesket ser de positive tingene ved livet. Valget er ditt.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F.

Har jeg krav på erstatning?

personskaade
trafikkskaade
yrkesskaade
pasientskaade
forsikringsrett
bolig- og eiendomsrett
arbeidsrett
barnerett/vern
arve- og familierett
alminnelig praksis

Trenger du hjelp i den forbindelse, ta kontakt med vårt kontor for en uforpliktende samtale!

I de fleste tilfeller vil du ha krav på full eller delvis dekning av advokatutgifter fra forsikringsselskap eller andre rettshjelpsordninger.

55 90 85 80
Faks 55 90 85 81

E-post: post@drageset-preto.no
www.drageset-preto.no
Kroepeliengården
Strandgaten 18, 5013 Bergen
Advokatfullmektig Erik Johan Mjelde

Advokatene
Eva Drageset & Siren Preto ANS
Medlemmer av Den Norske Advokatforening

Medlemmer av Den Norske Advokatforening

Lytt på meg

Når jeg ber deg lytte til meg og du begynner å gi meg råd, har du ikke gjort det jeg ba om.

Når jeg ber deg lytte til meg og du begynner å fortelle meg hvorfor jeg ikke burde føle slik, trækker du på mine følelser.

Når jeg ber deg lytte til meg og du synes du må gjøre noe for å løse mine problemer, har du sviktet meg, så rart det enn kan virke.

Så vær så snill, bare lytt og hør på meg. Og hvis du vil snakke, så vent noen minutter på din tur, og jeg lover jeg skal lytte til deg.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F.

ADVOKATFIRMAET

NORMAN & CO ANS

ETABLERT 1878

Helge Husebye Haug
Kjell Inge Ambjørndalen
Jane M. Ytreøy Grøndalen

M.N.A

E-mail: advokatfirmaet@norman-co.no
www.norman-co.no

PERSONSKADE
YRKESKADE
PASIENTSKADE
FORSIKRING
PROSEDYRE

Kontoradresse:
Huitfeldtsgt 4
0253 Oslo

Telefon
22 12 11 80

Telefaks
22 12 11 90

Trafikkulykker, helsefarlige kjemikalier og nullvisjon?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F), tidligere Landsforeningen for Løsemiddelskadde (LFFL) har ved flere anledninger gitt signaler om den store faren for at alvorlige trafikkulykker kan skje ved å føre motorkjøretøy når man er eksponert for helseskadelige kjemiske stoffer og løsemidler som påvirker sentralnervesystemet eller andre av kroppens vitale organer. Det ble allerede våren 1987 fra daværende Landsforeningen for Løsemiddelskadde tatt et initiativ til et møte med Norsk Automobilforbund, KNA og Motorførernes Avholdsforbund for å belyse hvilke konsekvenser toksisk påvirkning av viktige kroppsfunksjoner og bilkjøring kan få.

Av Oddvar Petersen
Nestleder i A.L.F

Etter flere utspill i det offentlige rom har vi aldri opplevd og blitt tatt på alvor. Heller ikke har det resultert i noen form for fokusering på problemet eller at det har blitt iverksatt holdningsskapende informasjonsaktivitet verken fra aktører innenfor trafikksikkerhet eller ansvarlige myndigheter. Det er svært bekymringsfullt å tenke på at våre utspill ikke har blitt realitetsbehandlet eller vist noen form for interesse. Kanskje vi ikke har tydeliggjort våre henvendelser nok eller at respondenten har hatt for lite kunnskap om helseskadelige stoffer og toksiske effekter, til å sette dette i sammenheng med trafikkulykker? Siste henvendelse fra oss skjedde ovenfor Trygg Trafikk, da Politiet, Vegdirektoratet og Trygg Trafikk publiserte «Nasjonalt handlingsplan for trafikksikkerhet på vei. Nullvisjonen» i 2002. Publikasjonen inneholdt ikke et eneste ord om påvirkning av helseskadelige stoffer relatert til yrkesutøvelse og som kan, på grunn av sin toksiske effekt, gjøre en per-

son uskikket til å ferdes i trafikken. Ut fra mitt synspunkt burde man her ha lagt inn elementer om toksisk påvirkning relatert til kjemikalier og helseskadelige stoffer. Nå er det tid for å ta skjeen i en annen hånd og prøve å fatte sammenheng. Det kan spare mange for ufattelige lidelser.

Hvordan kunne ulykken skje?

Ofte har man sett i reportasjer etter alvorlige ulykker at man spør seg hvordan «en slik ulykke kunne skje». Det er jo ofte vanskelig, etter en alvorlig trafikkulykke, å finne et riktig svar som overveiende sannsynliggjør årsakssammenheng. Så vidt jeg vet har det vel heller aldri vært fokusert på den forulykkedes yrkesbakgrunn og om vedkommende kan mistenkes for å være påvirket av løsemidler eller andre helseskadelige stoffer gjennom utøvelse av sitt yrke. Det er viktig å fokusere på slike mulige årsaker til trafikkulykker, der hvor det ikke er gjort konkrete funn i etterforskningen som tilsier at ulykken har en helt annen årsak.

250.000 til 300.000 yrkesutøvere er daglig i kontakt med helseskadelige stoffer

Omfanget av slik påvirkning i kombinasjon med ferdsel i trafikken kan være mye større enn man forestiller seg. Det finnes utallige bransjer hvor man blir eksponert for stoffer/kjemikalier som kan ha innvirkning på en persons evne til å ferdes i trafikken på en forsvarelig måte slik vegtrafikkloven krever.

Slik eksponering påvirker både sentralnervesystemet, det perifere nervesystem og andre vitale organer i kroppen. Man kan i de aller fleste tilfellene påvise økt tretthet, nedsatt konsentrasjon og reaksjonsevne. Slike negative helseeffekter kan i mange tilfeller være en direkte årsak til at man ubevisst havner i motgående kjørefelt, kjører utfor veien eller kjører inn i forankjørende bil. Lengre tids eksponering kan i mange tilfeller gi nedsatt førerlyst i ben og armer. Nedsatt terskel for aggresjon er heller ikke uvanlig, noe som er en stor risikofaktor i trafikken og kan være årsak til uvettige forbikjøringer på steder hvor trafikken «går for sakte». Synsforstyrrelser som for eksempel tåke og dobbeltsyn kan også forekomme hos enkelte.

Daglig eksponering for løsemidler, enten via åndedrett eller ved hudopptak, vil ha langtids-effekt på grunn av at kroppen ikke klarer å skille ut disse like fort som for eksempel alkohol. Løsemidler lagres i kroppens fettvev på grunn av lengre halveringstid. For å gi et bilde av omfanget av

helseproblemer relatert til kjemikalier og helse-skadelige stoffer, så viser analyser fra Arbeidstilsynet at **1300 dødsfall, 1600 sykehusinnleggelser, 1.2 millioner fraværsdager, 6850 trygdetilfeller** årlig kan relateres til eksponering i arbeidslivet. Det er årlig ca. 3000 akuttforgiftninger. Kroniske helse-skader er vanskelig å tallfeste.

(Riksrevisjonens rapport Dokument nr. 3:9 2001 - 2002)

Psykiske faktorer

I mange tilfeller har personer som har pådratt seg kroniske lidelser i forbindelse med eksponering for løsemidler og andre helseskadelige stoffer, fått psykiske lidelser i tillegg. Slike lidelser kan komme i etterkant etter opplevelser som mobbing på arbeidsplassen på grunn av personlighetsforandringer som økende aggresjon og prestasjonstap, familiekonflikter som ender i skilsmisser, økonomiske problemer i relasjon til tap av yrke, samt sosial isolasjon.

Ved flere anledninger har jeg også blitt innvidd i selvmordsplaner som i noen tilfeller har gått ut på å

frontkollidere i høy hastighet med et tungt kjøretøy. For alt jeg vet, kan dette ha skjedd.

Mange forteller om problemer i trafikken

Pårørende og løsemiddelskadde selv har fortalt meg mange historier om avskrekkende ferdsel i trafikken. I flere tilfeller har pårørende nektet å være passasjer på grunn av usikker kjøring og aggresjonsutbrudd i trafikken. Mange løsemiddelskadde forteller at de har hatt problemer i trafikken på grunn av nedsatt hukommelse. Alt fra avkjøringer på feil sted og i gal retning, til å ha problemer med å finne veien hjem.

Det har vært tilfeller hvor vi er blitt gjort kjent med at de pårørende har motivert til å la bilen stå, eller den løsemiddelskadde selv har innsett den faren han representerer i trafikken og vurdert at det sikreste har vært å innlevere førerkortet.

Problematikken er jo helt innlysende og ligger opp i dagen, men har den vært for vanskelig å skjønne for ansvarlige myndigheter og bilorganisasjonene? Det er nå på tide å ta med Arbeidsmiljøskaddes Landsforening, som sitter med mye kunnskaper omkring dette, i de utredninger og vedtak som gjøres i forsøket på å redusere antall trafikkulykker, og de store personlige tragediene og samfunnsøkonomiske konsekvenser slike ulykker alltid medfører. Her må det informasjon og holdningsskapende kampanjer til.

Utvalgt samarbeids-
partner for A.L.F

15 års praksis innen:

- Erstatning
- Trafikkskader/yrkesskader
- Forsikring/trygd
- Arbeidsrett/mobbesaker
- Pasientskader
- Fast eiendom
- Ekspropriasjon

Askeradvokatene
**JØRGEN BUGGE &
JOHS. STRENGE NÆSS**
M.N.A. i kontorfellesskap

Smuget 1 - postboks 84 - 1371 Asker
Telefon 66 90 70 80 - Faks 66 90 70 81
E-post: jb@askeradvokatene.no

Ønsker deres firma denne annonseplassen?

Ta kontakt med

Frode Steen Gunstensen

Telefon/-faks 71 26 50 82 Mobil 99 74 66 72

E-post: frode@alfnorge.no

Auglendsdalen 77
Postboks 3061, Hillevåg
4095 Stavanger
Telefon: 51 82 84 86
Telefax: 51 82 84 99
E-post: allservice@allservice.no
Foretaksnr.: NO 918 260 315 MVA

Konstateringstidspunktet

Konstateringstidspunktet ved yrkessykdommer er et stadig tilbakevendende stridstema i forsikringssaker. Dette fordi konstateringstidspunktet er avgjørende for mange forhold i en forsikringssak, blant annet hvilket forsikringsselskap som er ansvarlig og om saken er foreldet.

Av advokat Hasse Benberg
Advokatfirmaet Nidaros DA

Yrkesskadeforsikringsloven (YFL) sier i § 5 at en yrkessykdom anses konstatert på det første tidspunktet

- da skadelidte døde av sykdommen,
- første gang søkte legehjelp for sykdommen eller
- første gang meldte krav til forsikringsselskapet på grunn av sykdommen

Bestemmelsen gir store rom for tolking og de ulike alternativene utelukker ikke hverandre.

Det er viktig å gjøre oppmerksom på at en yrkessykdom ikke må ha gått ut over arbeidet, for eksempel med sykmelding eller uførhet, før den anses for å være konstatert. Det er også viktig å understreke at konstateringstidspunktet vil være tidspunktet når flere frister begynner å løpe.

YFL ble av Stortinget bygget opp på en bestemt måte for å gi forsikringskundene et utvidet vern. Dette fremgår blant annet av lovens § 11, hvor bevisbyrden snus mot forsikringsselskapene og i favør av forsikringskundene.

Reglene om konstateringstidspunktet må også ses i lys av dette, hvor lovgiver har gitt forsikringskundene flere alternativ å falle tilbake på. Problemet er imidler-

tid at dette også gir motparten, forsikringsselskapene, mulighet til å velge mellom flere alternativ. Forsikringsselskapenes valg av alternativ gjøres også i utstrakt grad for å finne en begrunnelse for å avslå kundens krav om erstatning.

Et eksempel for å belyse dette er følgende: En forsikringskunde oppsøkte i 1982 sin lege på grunn av diffuse plager. Legen stilte ingen diagnose og plagene forsvant etter en tid. I 1999 kom plagene tilbake, i en annen form, og legen kunne nå med sikkerhet diagnostisere dette som en yrkessykdom. Legen sa samtidig at de diffuse plagene i 1982 kunne være en reaksjon på kjemikaliepåvirkningen, som senere førte til yrkessykdomsdiagnosen. Sykdommen ble så umiddelbart meldt til forsikringsselskapet.

Kravet fra forsikringskunden ble imidlertid avslått med den begrunnelsen at sykdommen måtte anses for å være konstatert i 1982. Dette var tidspunktet da han første gang oppsøkte legen. Følgen av å bruke 1982 som konstateringstidspunkt, ville bli at forsikringskunden ikke fikk erstatning, da ordningen med yrkesskadeforsikring først kom med YFL i 1989.

Dette standpunktet valgte forsikringsselskapet, selv om plagene i 1982 var diffuse og ikke de samme som i 1999. Det ble heller ikke tatt hensyn til at legen i 1982

ikke kunne stille noen sikker diagnose.

Forsikringskunden hevdet at diagnose- eller meldetidspunktet i 1999 måtte bli konstateringstidspunktet, da dette var første gang man med noenlunde sikkerhet kunne si at det dreide seg om en yrkessykdom og således første gang han hadde en oppfordring om å foreta seg noe.

Eksempelet viser at forsikringsselskapene ofte velger det alternativet som passer, selv om det finnes klare holdepunkter for at et annet tidspunkt er riktig. Vi som jobber som advokater for klienter med yrkessykdommer, har sett at dette har ført til en økning i antall klager og rettssaker hvor det har vært uenighet om konstateringstidspunktet.

Utfallet av disse klagen har svært ofte vært at forsikringskunden har fått medhold. Det viser at forsikringskundene ikke bør godta et avslag fra forsikringsselskapene uten å få dette vurdert, enten gjennom en klage eller på forhånd av en advokat.

Så lenge lovens bestemmelser åpner for tolkning, kan den som er påført en yrkessykdom ikke legge til grunn at forsikringsselskapene foretar en objektiv tolkning eller lar tvil komme forsikringskunden til gode.

Forespørsler om annonsepriser, materiellfrister og utgivelser i 2005 fås ved å ta kontakt per e-post: frode@alfnorge.no

A.L.F Vestfold hedrer Bjørn Bøe

Tekst og foto: Jan Arne Dammen

På foreningens medlems- og informasjonsmøte på Sem 28. april 2005 fikk Bjørn overrakt diplom og gave av lagets leder Eva Kristensen.

Bjørn har igjennom en årrekke vært med og skaffet laget penge støtte og gaver til utlodning fra arbeidslivet i Vestfold.

I asbestsaken som var omtalt i den lokale pressen i fjor, har han også lagt ned mye arbeid.

Engasjementet hans er stort og han bidrar på hvert medlemsmøte, på F.I.F-kontoret i Horten er han også god å ha med sitt pågangsmot og gode humør! En stor og velfortjent heder til Bjørn Bøe, og vi i redaksjonen slutter oss til gratulantene!

En rørt Bjørn Bøe får her overrakt diplom, gave og ikke minst et varmt klapp på kinnnet av leder Eva Kristensen.

Medlemsmøte i A.L.F Telemark

A.L.F Telemark hadde medlemsmøte på Dag Bondeheim i Skien, den 27. april 2005 og ca. 30 stk. var samlet da leder kunne ønske velkommen til et nydelig blomsterpyntet lokale. Det var både medlemmer, gjester og et par nye, interesserte til stede. Vårt medlem Kai Tangen Pedersen spilte til innledning «Vårsøg» av Henning Sommerro på klarinetten sin. De fleste kjenner Kai og han spiller nydelig. Det var Gudruns tur til å lese «ord for dagen» – et vakkert dikt om det å vise omsorg. Det var på nynorsk og da er det gjerne vakkert, intet unntak denne gang. Det var en del referatsaker som måtte gjennomgås. Bl.a. har det vært avholdt årsmø-

ter i A.L.Fs hovedforening på landsbasis og også i «NHF Oslofjord Vest» som den heter den regionen av Norges Handikapforbund vi nå tilhører. Våre representanter i disse møtene ga et resymé av det som hadde skjedd på disse årsmøtene.

Emne for kvelden var en utredning advokat Eva Dragseth, Bergen, har skrevet med tittelen «de løsemiddelskaddes sak sett fra mitt ståsted som advokat». Det er svært mye fagstoff som skal fordøyas, og selv om hun fører en lett penn tar vi litt av gangen. Denne gangen var det den skaddes rettigheter i helse- og trygdevesen og ve-gen å gå for å få en diagnose. Den er ofte lang og tung og hun be-

skrev noen tilfeller hvor det har vært nødvendig med advokatbistand. Vi tok bare den biten av det hun skriver denne kvelden, og kommer siden til å ta det øvrige - trygd, erstatning m.v.

Vi fortsatte med sosialt samvær, god mat, musikk og sang, diktlesning, og ikke minst sommerturen vår som denne gangen går til Kiel med den fine, nye ferga «Color Fantasy» som går fra Oslo til Kiel. Denne blir i slutten av mai og er av 2 dagers varighet. Sommeren nærmer seg, det vil fortsatt bli jobbet i foreningen, men dette var det siste medlemsmøtet i dette halvåret.

Sekretær Else Bømark Andrèn

A.L.F Vest-Agder

Årsmøtet vårt ble avholdt onsdag 9. mars på Orrelunden omsorgs-senter i Mandal. Det var ca 20 medlemmer til stede i tillegg til Karine Strand Wenstøp som representerte Region Agder.

Det er to typer aktiviteter som laget jobber med, Likemannshjelp og sosialt samvær for medlemmene.

Likemannsarbeid består i å hjelpe den enkelte med å få en utredning omkring sin skade slik at vedkommende etter endt utredning føler at han er blitt tatt på alvor og har fått en rettferdig behandling av trygdemyndigheter og spesialister i yrkessykdom.

Det er også på gang en samtale-gruppe som består av skadde og pårørende. Gruppen blir ledet av gruppeleder, og har møte en gang i måneden. Møtene varer to timer

Fra Årsmøtet 2005, Fra Venstre, Jan Bjørn Isaachsen, Lars Kr. Hille, Karine Strand Wenstøp, Oddvar Myhre og Bent Bentsen.

og blir avholdt på formiddagen. Gruppetakerne blir enige om på møtet hva neste gruppemøte skal ha som tema.

A.L.F har en fantastisk VEIVISER som Oddvar Petersen har arbeidet frem. Vi bruker Veiviseren som temahefte og debattheft. I tillegg til tema så er det det sosiale fellesskapet; som deltakelse i

gruppa som gir positivt utslag for den enkelte.

Sosialt samvær kan være: Turer, grilltilstelninger, rekefester, julemøter og helt vanlige møter med kaffe og noe å bite i.

Det er en viktig del av lagets virksomhet at medlemmene kan se frem til neste tilstelning der de kommer sammen, treffer gamle kjente, og kan prate sammen.

Det er god oppslutning om aktivitetene i laget. Over tretti medlemmer på møtene er bra (Det er 65 medlemmer i laget). A.L.F. Vest-Agder har plass til enda flere på møtene og aktivitetene våre. Det er ikke noe som er så trivelig som og må finne frem flere kopper og hente inn flere stoler. Det er alltid plass til en person til.

Noen av deltakerne på Rekefesten fredag 18. mars 2005. i Nodevig

Følger du med på A.L.Fs nettsider - www.alfnorge.no?

Stort frammøte på A.L.F Buskeruds årsmøte

Nærmere halvparten av lagets medlemmer hadde møtt fram til lagets årsmøte. De har også i år vært meget aktive. Blant annet har de kafétreff hver onsdag på Gulskogen senter, her stikker mange innom og nye kommer til. Laget har hatt også holdt et høstseminar, de har hatt julebord og ett julemøte foruten 7 medlemsmøter. De har også drevet med noe bowling, en fin form for trim og sosialt samvær. Også i år har de fått utgitt sin egen møtekalender og de sender en takk til trykkerne på Eiker Grafisk i Mjøndalen som gjorde jobben gratis. Det ble laget og sendt ut ett varsku om bortfallet av YL-merkingen.

Det nye styret ser slik ut:

Leder: Jan Arne Dammen, Drammen
Nestleder: Jan Thomassen, Nedre Eiker
Kasserer: Olav Olavsbråten, Nedre Eiker
Sekretær: Inger-Lise Olavsbråten, Nede Eiker

Styremedlemmer: Gunnar Lærum, Drammen
Jan Sandholdt, Nedre Eiker
Nils Petter Berg, Kongsberg

Varamedlemmer: Kurt S. Pedersen, Ål
Sverre Heimsvik, Nedre Eiker

Styret ønsker alle medlemmer og deres familier en riktig god sommer og minner om høstseminaret som i år blir lagt til Oset 9. - 11. september. Vi fortsetter med de populære likemannstreffene på Gulskogen kafé hver onsdag fra kl. 12.00. Neste medlemsmøte er 8. august kl. 18.00 på Hermannsenteret i Mjøndalen.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

Wold og Riise

Advokater MNA i kontorfellesskap

Advokat Mads Jensen

mads.jenset@wold-riise.no

Advokat Eilin Reinaas

eilin.reinaas@wold-riise.no

Spesialister på erstatningsrett, trygderett og sosialrett

Telefon 71 250 250

Postadresse: Postboks 160, 6401 Molde

Besøksadresse: Torget 2, 6413 Molde

YL merkingen forsvinner 1. juli 2005

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening i Buskerud (A.L.F.) har sendt ut denne pressemeldingen til lokale aviser og advarer! Fra 1. Juli 2005 forsvinner YL merkingen fra stoffer, kjemikalier og blandinger som inneholder løsemidler. Dette er en ordning som har vært siden 1982 og som har bidratt til at det har vært en nedgang i antall rapporterte løsemiddelskader. (ifølge Arbeidstilsynet).

YL merkingen har hjulpet de som arbeider med disse helseskadelige stoffene til å kunne vurdere risikoen ved produkter, og slik sett bruke hensiktsmessig verneutstyr. Vi som er skadet av løsemidler sender nå et kraftig varsku til de som arbeider med slike stoffer om å være på vakt.

Av Jan Arne Dammen

Bortfallet av merkingen er som følge av EØS avtalen, som etter vårt syn burde vært innført i hele EU. Og ikke fjernes!

Vi ser en stor fare med at YL merkingen fjernes, for bruk av YL-tall har vært et enkelt verktøy for å vurdere risikoen ved produktet.

Og når det nå uteblir kan man fort gå i fella ved å tro at produktet ikke er helseskadelig.

Man blir med tiden like uvitende som man var før ordningen trådte i kraft i 1982. En ting er de kjente produktene man har i dag, men når merkingen forsvinner kan man forvente nye produkter som kan medføre helseskader.

LO mener ordningen kunne vært bevart, ved at det kunne ha blitt gjort unntak etter EØS-avtalen, de beklager også meget sterk at ordningen avvikles.

Forslaget som er sendt på høring, tilrettelegger for en ordning der YL-tall kan være et enkelt og praktisk verktøy, men det vil ikke være noe krav etter 1.juli 2005. YL-tallet kan ikke stå på selve fare-etiketten, men må plasseres andre

steder der importører/produsenter finner det hensiktsmessig.

Hva vil Arbeidstilsynet, LO og NHO gjøre for å ivareta arbeidstakernes helse og sikkerhet?

Kommer det annen merking som kan ivareta sikkerheten og tryggheten?

Hvordan vil ungdommen bli opplært til å håndtere helseskadelige stoffer?

Er det økonomiske grunner til at den fjernes?

Vi i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening i Buskerud, som kjenner skadene på kroppen hver dag, håper at dette ikke medfører en økning av løsemiddelskade. Vi er dessverre alt for mange allerede!

VÆR VARSOM OG TA FORHOLDSREGLER!

Advokatene

**PER BJØRGE og
OLE H. BENDIKSEN**

ERSTATNINGSRETT

- PERSONSKADE
- YRKESSKADE
- NAKKESLENGSKADE
- PASIENTSKADE
- LØSEMIDDELSKADE
- TRAFIKKSKADE
- YRKESSYKDOM
- ALMINNELIG PRAKSIS

Advokatfirmaet

BJØRGE og SKAARAAS AS

Torvet 4, Postboks 444, 1703 Sarpsborg

Tlf: 69 16 23 23 Faks: 69 16 23 20 Mob: 907 54 920

E-post: adv@bjoerge-skaaraas.no

Rett og plikt

Forsikringsselskapene har en rett og en plikt til å utrede om en arbeider er blitt yrkessyk/-skadet, men velger alltid å vente til trygdekontoret har avgjort om det er en yrkessykdom eller en yrkesskade.

Mitt forslag til å gjøre den retten og plikten som forsikringsselskapene har, levende igjen, er å ikke gi forsikringsselskapene basisfullmakt eller utvidet fullmakt til å innhente opplysninger fra bedriftslege, fastlege, sykehus, trygdekontor, osv. Det vil bety at alle vedtak som blir fattet på trygdekontoret ikke blir sendt til forsikringsselskapene, og da kan den yrkesskadde arbeideren selv bestemme om hun/han vil sende yrkessyk/-skadevedtaket fra trygdekontoret til forsikringsselskapene.

Det betyr at den yrkesskadde arbeideren selv må ta kontakt med bedriftslege, fast lege, sykehus, trygdekontor, osv. for å få tilsendt journaler, saksrapport, osv. og ta kopi og sende til forsikringsselskapene, for de må ha journaler, saksrapport og vedtak, før de tar sin avgjørelse. Det er veldig praktisk, fordi da vet den yrkesskadde arbeideren hva som står i journaler osv. og kan eventuelt tilbakevise misforståelser og løgner.

Dersom trygdekontoret uten basisfullmakt eller utvidet fullmakt sender sine vedtak til forsikringsselskapene så må det være ulovlig, og bør anmeldes til politiet i kommunen.

NPE, en vits

Norsk Pasient Erstatning er opprettet for å behandle feil som er gjort av bedriftslege, fastlege og spesialist på sykehus, men hvem kan få medhold i sin klage til NPE når det er en LEGE som vurderer om du er blitt feil behandlet eller ikke fått behandling i det hele tatt. Dette er en fremgangsmåte som IKKE er troverdig og som i 2004 er direkte latterlig.

Jeg leste i et helse og kostholdsblad at en kvinne ble innlagt på sykehus fordi legen trodde hun hadde problemer med hjertet, men etter en uke på sykehus fant legen ut at det kanskje kunne være gallestein som gjorde at kroppen låste seg. Legen opererte da og fjernet galleblæren.

Hadde legen hatt den kunnskapen og utstyret som terapeuter i alternativ medisin har, kunne legen målt kvinnen og funnet ut at hun hadde blokkering i galleblæren og så gitt henne en kur som fjerner gallestein, uten å operere bort galleblæren.

Dette har jeg peiling på fordi jeg har blitt målt av terapeuter i alternativ medisin og har tatt en kur som fjerner gallestein, og jeg har ikke hatt problemer med gallestein etterpå.

3.5.5 i likningen

Jeg som er blitt yrkesskadet etter 11 år i et sandstøperi har fått behandling for over kr. 40 000,-.

Det beløpet ville jeg ha til fradrag i 3.5.5 særfradrag for store sykdomsutgifter for 2003.

Likningskontoret ville ikke akseptere utgifter til behandling av yrkesskader, men jeg kunne få saken lagt frem for Fylkesmannen. Saken ble sendt til Helse- og sosialavd. hos Fylkesmannen. Fylkesmannen konkluderte med at min behandling av yrkesskader var blitt foretatt utenfor offentlig helsevesen og at behandlingen ikke ble ansett som faglig forsvarlig, men at enkeltvedtaket kunne påklages til Sosial- og helsedirektoratet i Oslo.

Sosial- og helsedirektoratet svarte med et sitat: «For at en behandling skal anses som faglig forsvarlig skal det aktuelle tilbud bygge på metoder som er anerkjent av norske helsemyndigheter». Jeg fikk altså avslag, men jeg kunne bringe saken inn for retten.

I perioden 2000 til 2003 var jeg så syk at jeg ble angrepet av hunder, løse og i band, når jeg gikk ute, men legene fant ingen yrkesskader. I 2003 så har jeg fått behandlet: galle, lever, nyrer, allergi, lunger, mage, hode og muskelskader osv. av terapeuter i alt. medisin. Når Staten, ved Sosial- og helsedirektoratet kan mene dette ikke er faglig forsvarlig behandling, MÅ det bety at Norge er et U-land når det gjelder helse- og pasientbehandling.

Terapeuter og leger

Jeg har oppsøkt mange terapeuter i alternativ medisin, slik som energiterapeut, heilpraktiker, naturterapeut, hår- og mineralanalyse, kiropraktor osv. Jeg har også vært innom bedriftslege, fastlege, sykehus osv. og har merket meg en markert forskjell på terapeuter og leger.

Terapeuten er alltid helt direkte på det han/hun kan, finner skaden og behandler skaden. Legen er også opptatt av å finne skaden, men han er også opptatt av mitt privatliv, og spør om hvor jeg bor, vennene mine, familien, økonomien osv. Dette opptar ca. 30 til 40 % av hver time, når jeg er hos min bedriftslege, fastlege eller på sykehus.

En som er blitt skadet på jobben er helt avhengig av sin lege for å få det hun/han har krav på fra trygdekontor, forsikringsselskap osv. Den skadede vil ha et godt forhold til legen, men kan det være nødvendig for legen å vite om jeg har TV, eller hvor ofte jeg går på kino, for å finne ut om jeg er skadet av støv, stålstøperøyk og løsemidler på jobben?

Noen vil kanskje hevde at det er uproblematisk å svare på legen sine spørsmål, fordi legen har taushetsplikt. Men alt som blir sagt mellom deg og din lege blir ført inn i journalen. Den havner senere på bordet til forsikringsselskapene, og de reagerer ikke med motvilje på slike private opplys-

ninger, for de kan være gull verdt for dem i en offentlig rettssak.

I en rettssak mellom forsikringsselskapet og deg vil alle opplysninger bli brukt mot deg. Alle opplysninger vil bli vridd negativt og skade deg og din sak.

Var det noen som så programmet på TV om de som bygde den store demningen i USA? Mange døde av støv, varme og eksos. De yrkesskadede som sluttet tapte rettsaken fordi legene mente de led av influensa og lungebetennelse, og fordi de fremdeles var i stand til å ha sex. Dersom alle yrkesskadede arbeidere som har sex er friske, må vi kunne si at yrkessykdom/-skade ble utryddet i 1930.

Jeg mener det blir vanskelig for pasienten å nekte å svare på spørsmål fra legen, derfor mener jeg at A.L.F må gå i dialog med legene for å utarbeide retningslinjer for hva en lege kan spørre om, og hvilke opplysninger som skal stå i journalen og hvilke opplysninger som IKKE skal stå i journalen. Dersom det blir vanskelig er det også mulighet for å gå via eller direkte til Helsedepartementet, de politiske partier eller direkte til en av våre politikere på Stortinget.

Ord fra 100 % uførepensjonist fra april 1998, Per-Øyvind Foss, etter 11 år i et sandstøperi

Åpen dag på Ullevål Sykehus.

I år er det 3. gang Ullevål Universitetssykehus arrangerer åpen dag. Det skjer i dagene 7. og 8. september. Disse to dagene er såkalte fagdager med foredrag og konferanser.

Lørdag 10. september er det åpen publikumsdag. Denne dagen vil forskjellige organisasjoner presentere faglig bidrag i form av korte foredrag og innlegg. Noen organisasjoner vil bidra med egne stands.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening vil bli å treffe denne dagen på egen stand. Standen vil bli å finne på Læring og Mestringssenteret og tillitsvalgte fra A.L.F vil bli å treffe der hele dagen for å gi råd og veiledning.

Sett av dagen til et besøk på Ullevål Sykehus.

Oddvar.

Betraktninger om A.L.F

Regjeringen tar selvkritikk for at de reagerte for sent med hjelpen til flodbølgeofrene i Sørøst-Asia.

Dette var en av mange overskrifter vi kunne lese i mange av landets aviser en stund etter katastrofen i Sørøst-Asia. Men millionene ble bevilget og vi viste verden igjen at vi igjen var blant de beste i klassen til å yte hjelp til katastrofer. Det var bra.

Verden har vel kanskje aldri sett maken til at så mange land samtidig ville være med å hjelpe, og aldri har vi vel sett at det har blitt samlet inn så mye midler på så kort tid. Ikke et eneste land, organisasjon, forening eller enkel-menneske med respekt for seg selv, unnlot å gi sitt bidrag. Bra igjen. Mange her i landet hadde også et personlig forhold til de som ble rammet.

Flodbølgen kom overraskende, uventet og plutselig da den rammet. Jeg vil kalle dette en: plutselig katastrofe, og det var kanskje derfor at hjelpen og reaksjonene ble så stor.

Etter at nyheten og hendelsene har sunket litt inn i meg, så kan jeg ikke komme unna tankene på alle de andre katastrofene som skjer rundt omkring oss, både ute i verden og her hjemme i Norge. Det er de langsomme katastrofene. De som vi ikke hører om eller blir skrevet så mye om. De som vi ikke kan se eller høre og som kommer snikende inn på noen av

oss. De som er i faresonen vet kanskje ikke at kommer til å bli rammet, de som er rammet vet kanskje ikke om det enda, og oppdager det ikke før det er for sent. Hadde det ikke vært fint om vi kunne gjøre litt mer for disse, langsomme, katastrofene. For vi vet at de kommer, og vi vet de er der, og vi vet det er en lidelse og katastrofe for den som blir rammet.

I dag tenker jeg spesielt på en gruppe av disse menneskene, de arbeidsmiljøskadde, og deres organisasjon A.L.F. Tilfeldigvis kjenner jeg noen som er rammet og som bor i min nærhet, i Sarpsborg. Jeg har nettopp vært inne på hjemmesiden deres, og der leste jeg blant annet dokumentet, *Vei-viser*. Jeg oppfatter disse som de usynlige syke.

Etter å ha lest dette dokumentet, lærte jeg også at det med arbeidsmiljøskader har veldig mange aspekter. Jeg anbefaler at dette bør leses av alle interesserte.

Å være frisk er ingen sak. Sykdom derimot, er for de virkelig modige. Bare forsøk å være sykemeldt en stund. Dette leser jeg i Aftenpostens Kulturavis den 9. januar i år, under tittelen, **Syk for livet**, og forfatteren Kathrine Aspaas skriver videre. «**Sykdom er ikke for pyser. I tillegg til smerte frykt og angst, så kommer ofte skammen over ikke å være lytefri, og ikke å bidra med nok til samfunnet, og de**

andre, friskes omtale om at de nok har seg selv å takke for situasjonen de er i.» Ikke nok med at de må bære byrden med å være syke, de må i tillegg bære ansvaret for å ha forårsaket sykdommen og lidelsen selv. På utsiden sitter de uskadde med sine selvopplevde menneskekunnskaper og fordømmer. Jeg tror ikke at de klarer å forstå det, og de vet ikke hvordan det er å være avhengig av å bruke all sin energi og vilje til å kunne komme seg så langt opp at man kan være tilstede noenlunde normalt i samfunnet. I alle fall for en kort stund, noen av dagene. De ser heller ikke alle de timene og dagene som blir brukt til å samle opp ny energi og vilje til å fortsette å fungere, av og til.

Derfor er det en del som har valgt å organisere seg, de arbeidsmiljøskadde, i sin organisasjon, A.L.F. Det står for, Arbeidsmiljøskaddes Landsforening.

Vi har vel alle hørt historien om den kinesiske vismannen som rakte en pinne over til en annen og ba han forsøke å knekke pinnen. Pinnen var tynn, og den andre knakk pinnen lett med bare en hånd. Vismannen rakte han deretter en bunt med pinner av det samme slaget og ba han om å knekke den. Den andre klarte ikke å knekke denne bunten, selv om han brukte begge hendene.

Jeg sammenligner A.L.F med denne bunten. Det er en organisasjon som har eksistert i 19 år, og

Leserbrev

har ca 1000 medlemmer over hele landet. De ivaretar interessene og rettighetene både til de som er rammet av helsefarlige stoffer, og de som indirekte er rammet, altså de pårørende. De må være mange og uknekkelige for å kunne utføre de oppgavene de har pålagt seg selv. De gir ut informasjon om skadene og konsekvensene, og om hvordan vi best kan unngå å bli rammet. De arbeider for sine medlemmers beste, mot de offentlige myndigheter, fagforeninger, arbeidsgivere og bedriftshelsetjenester. Et av målene er, leste jeg, å opprette rehabiliteringstilbud for arbeidsmiljøskadde i Norge. Løsemiddelskader kan i mange tilfeller ikke helbredes, men man kan lære seg å leve litt bedre når man først er rammet.

At A.L.F er partipolitisk og religiøst uavhengig er en selvfølge. De utgir organet Syndrom,

flere ganger i året. A.L.F er tilsluttet Norges Handikapforbund, og har da alle de medlemsfordelene som denne organisasjonen har.

Det finnes nok mange arbeidsmiljøskadde i Norge som ennå ikke vet at A.L.F finnes, eller hva de står for. Disse kjemper kanskje hver dag alene og hver for seg, og håper på at de ikke blir knekt. Mange gjemmer seg bort, nettopp fordi de vil slippe lidelsene og smertene det volder å kjempe alene.

Sammen er vi sterke, er det noe som heter. Sterkere kan vi bli, vil nok A.L.F tilføye, dersom flere blir med.

Nei, vi skal ikke stoppe med å hjelpe til i katastrofer, verken i Norge eller i utlandet. Men kanskje vi kan lære at vi også må

forsøke hjelpe til, forebygge, og stanse de langsomme og plagsomme katastrofene som vi vet skjer og kommer til å skje i Norge. De påfører mange av oss store lidelser. Da tror jeg vi vil bli enda flinkere til å hjelpe til og støtte nettopp katastrofer som skjer uventet og plutselig.

Tenk om vi også en dag kunne lese at regjeringen tar selvkritikk for at de ikke har vært flinke nok til å hjelpe til i de katastrofene som skjer i Norge, de som kommer snikende og langsomt.

Det hadde vært bra.

*Vennlig hilsen
Ole Herman Strand*

Som ennå ikke er rammet, tror jeg.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMAET

JUDICIUM DA

LEON LARSEN • NILS E. TANGEDAL • GUNNAR NÆSS
KJELL RUTLEDAL • HELGE POSNER • LASSE SOLBERG

MEDLEMMER AV DEN NORSKE ADVOKATFORENING

Vårt firma har mange års erfaring med personskadesaker, yrkesskader og yrkessykdommer/miljøskader. Vi står til tjeneste og gir en første gangs konsultasjon gratis. Ring og spør etter Helge Posner, Leon Larsen eller Gunnar Næss.

Strandgaten 1, Postboks 764 Sentrum
5807 BERGEN

E-post: advokat@judicium.no

Tlf. 55 31 89 10

Faks 55 23 45 35

Sett fra mitt ståsted

Jeg har vært delegat ved årsmøtet i A.L. F 2005, en opplevelse jeg absolutt kunne vært foruten.

Gjennom livet har jeg jobbet mye med mennesker som er kommet på skråplanet av ulike grunner, jeg har jobbet med narkomane og andre rusmisbrukere – og har ett tiår som megler i Konfliktrådet, men ingen hendelser i denne sammenheng kommer opp mot årsmøtet i A.L.F 2005.

Mitt utgangspunkt for årsmøte deltakelsen var en – kanskje barnslig – forventning om å kunne møte sentrale personer i A.L. F fra alle kanter av landet, hvor man kunne utveksle erfaringer og råd om det arbeid som for meg overskygger alle andre oppgaver innen A.L.F.– nemlig å hjelpe våre medlemmer og deres familier – som ofte lever et meget vanskelig liv..

Og hva opplevde jeg – jo en storm av skittekasting mot sentrale tillitsvalgte som ikke manglet noen ingredienser i å slå lavt.

Her ble det trukket frem familieforhold, avisartikler, og uten – tydeligvis – noen form for kildegransking, eller krav til fakta.

Absolutt hele årsmøtet ble ofret på skittekasting og ønsker om maktposisjoner, uten at det ble levert et eneste innlegg for å fortelle hva eventuelt nye koster kunne tilby oss som forening, og som medlemmer, eller om dette kunne bidra til forbedringer i vårt arbeid.

Og hva som var det egentlige ideen til opposisjonene, ja, det fikk vi aldri vite – fordi en stor del av budskapet åpenbart var hemmelig.

Det var vel også et tegn på mislykket taktikk i forhold til den strategi som lå til grunn for alt livet – at opposisjonene kun fikk sine egne stemmer ved avstemning, og dette bør vel bety

at de grå eminenser hadde feiltolket sitt publikum fullstendig.

Fra mitt ståsted var avstemningsresultatet grunnet på det som alltid burde være en rettesnor for vårt arbeid – nemlig anstendighet.

Jeg har liten erfaring fra denne form for foreningsliv på landsplan, men om det er slik foreningsarbeid arter seg i forhold til posisjoner, eller kampen om disse, så vil jeg absolutt kunne si at jeg ikke er - og aldri kommer til å bli – kandidat til sentrale verv.

Deler av problemene dreide seg om Telemark sentralsykehus og diagnosemetoder gjennom mange år, ved utredning av mennesker med løsemiddel- og kjemiske yrkesmiljø skader.

Æres den som æres bør – men æren er i denne sammenheng for meg noe mer komplisert å fordele, da det åpenbart er flere som har medvirket til de resultater som nå foreligger, og i og med at saken nå er offentliggjort, så er det i realiteten opp til helt andre organer å føre denne videre.

I dag kan vi derfor bruke resultatene til glede for alle som har vært utredet der, eller som er under utredning, og uavhengig av disse resultater så har vi i fått ett nytt regime av medisinske eksperter – bl.a. ved St. Olavs Hospital i Trondheim – som både faglig og metodemessig gjennomfører forsvarlig yrkesmedisinsk gjennomgang og diagnosesetting.

I vårt flaggskip «Syndrom» står det en opprømsing vedrørende A.L. F og - Hvem er vi, Hva gjør vi og Hva vil vi? - og jeg tillater meg å sakse følgende:

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening – A.L.F. skal foruten det å ivareta interessene til de med ervervede syk-

dommer og skader grunnet arbeidsmiljø, også ivareta interessene til de pårørende.

A.L. F skal ivareta interessene til de som kan være utsatt for å bli påført sykdommer eller varige skader under utøvelse av sine yrker.

A.L. F skal arbeide for å bedre forholdene i forbindelse med diagnostiseringen av sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljø.

Det var faktisk ganske mye sinne å spore blant de vanlige delegatene til årsmøtet for at en slik uenighet skal kunne ødelegge mulighetene til nettopp å oppnå gode og konstruktive resultater for våre medlemmer og deres familier.

Men for mange av oss ble røykepausene et hyggelig avbrekk – hvor nettopp fremtiden, og ulike muligheter for videre positivt arbeid, var tema.

Det er åpenbart at et stort flertall av delegatene ønsker en forening som positivt drar i samme retning, og at det er det sittende styret pr. i dag som har tillit.

Det ble knyttet verdifulle kontakter og lansert svært interessante ideer for videre arbeid i røykepausene og jeg er sikker på at selv om årsmøtet ble som det ble, så vil det allikevel skje positiv knoppskyting ut fra nettopp samtalene mellom de mer fredelige delegatene.

Til slutt vil jeg gi min fulle honnør og beundring til møteleder fra NHF, som loset oss gjennom årsmøtet og alle minefeltene med en utrolig profesjonell holdning, med smilet på lur hele tiden, og med vilje til å la alle få si sitt.

Jan Bjørn

MILJØSYSTEMET

ASPOAS

Norsk revolusjonerende beskyttelsessystem for sikker oppbevaring av løsemidler og brannfarlige væsker og gasser - konstruert for vern av mennesker. 1300 nordmenn i næringslivet/industrien dør hvert år av løsemiddelskader, samt 100 personer får varige hjerneskader. Aspoas er HMS-beskyttelsen.

Løsemidlene angriper vitale organer og kan i verste fall medføre døden.	Over 100 moderne bedriftsledere har anskaffet verdens mest effektive beskyttelse mot løsemiddelskader for sine ansatte.	Løsemiddelskader kan ikke helbredes - bare unngås.
Gir sikkerhet for medarbeidernes helse.	ASPOAS-systemet Ingen foran - ingen ved siden.	Man unngår slike skader ved Aspoas-systemet i drift.

Grunner for bedriftsledere til å anskaffe systemet:

Brannsikring - eksplosjonsvern - gass og giftfjerning - ventilasjonstilskudd - lekkasjesikkert - innbruddsikker - automatisert - framtidsrettet HMS-system som er forut for sin tid - mindre sykdomsfravær gir god bedriftsøkonomi - beskytter ansattes helsetilstand vedvarende. Anbefalt av HMS-organisasjoner - PR-verdi for bedrifter utad. Hindrer krav fra miljøskadde. Hindrer bøter og krav fra Arbeidstilsynet. Ingen klager fra personell og verneombud. Sikkerhet for medarbeidernes liv. Hindrer brannskader. Dekker de skjerpede HMS-forskiptene. Digital styring. Kan tilkobles SD-anlegg og alarmer. 4 komplette anlegg er montert i Norges høyest graderte fjellanlegg i Forsvaret. Systemet var helt suverent på alle HMS-områder innen dette fagfelt. ASPOAS leveres i størrelser og formasjoner etter behov og kan erstatte bygging av kostbare spesialrom. Systemet kan spesialbestilles til å ivareta oppbevaring av 1 til 6 stk 200 l fat med løsemidler, brannfarlige væsker og stoffer. Over hundre systemer solgt i Norge med ypperlige referanser.

Anbefalt av EUROPEAN SAFETY FEDERATION med 14 medlemsland. Testet av Arbeidstilsynet med topp resultat - anbefalt av branninspektører - bedriftseiere - verkstedsledere - verneledere - sp.rådgiver, siv.ing. G. Flatheim. Mange spesialister mener ASPOAS systemet er verdens sikreste på sitt område.

Produsent: A/S REGULATOR, Postboks 80, 5863 Bergen
Telefon 55 22 82 02 • Faks 55 22 98 40
Internett: www.regulator.as • E-post: regulator@regulator.as

Patenter: Norge nr 178391 • EU nr 0792115 • USA nr 5.779.537

ARBEIDSMILJØSKADDES LANDSFORENING

Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi ?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er en partipolitisk og religiøst uavhengig interesseorganisasjon for personer med sykdommer eller skader som har eller kan mistenkes å ha sammenheng med arbeidsmiljøforhold. Initiativet til foreningen ble tatt og styres av arbeidsmiljøskadde selv.

A.L.F skal fremstå som et ressursorgan i arbeidet med å forebygge og informere om løsemiddel- og andre arbeidsmiljøskader relatert til omgang med helseskadelige stoffer, og å gi opplysninger til de som vil vite mer om disse problemene.

A.L.F har likemannstilbud i alle lokallag. Likemannsarbeid går ut på at personer innen A.L.F, gjennom private samtaler, deler erfaringer med andre som har liten eller ingen kjennskap til problematikken rundt skader eller sykdommer ervervet i forbindelse med utøvelse av sitt yrke. Dette er en viktig del av arbeidet A.L.F gjør.

A.L.F søker alltid å ha et tett samarbeid med de offentlige myndigheter, fagforeninger, bedriftshelsetjenester, arbeidsgivere og verneombud.

A.L.F er tilsluttet Norges Handikapforbund og vi kan tilby de samme medlemsfordeler som andre NHF-medlemmer får.

A.L.F er landsomfattende med lokallag/kontakter i alle fylker.

A.L.F utgir et eget medlemsblad, «Syndrom». Bladet utgis 4 ganger per år og presenterer aktuelt stoff, nytt fra lokallagene og annen viktig informasjon.

A.L.F har et eget fagråd sammensatt av eksperter innenfor jus, psykologi, yrkeshygiene, arbeidsmedisin, trygdekompetanse og sosialt arbeid.

A.L.F skal foruten det å ivareta interessene til de med ervervete sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet, også ivareta interessene til de pårørende.

A.L.F skal ivareta interessene til de som kan være utsatt for å bli påført sykdommer eller varige skader under utøvelse av sine yrker.

A.L.F skal arbeide for å bedre forholdene i forbindelse med diagnostiseringen av sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet.

A.L.F skal drive informasjonsarbeid om skadevirkninger og konsekvenser, og hva en bør ta hensyn til for å unngå skader, for eksempel bruk av nødvendig og hensiktsmessig verneutstyr.

A.L.F skal arbeide for å opprette rehabiliteringstilbud for arbeidsmiljøskadde i Norge.

A.L.F skal markere foreningen i sammenhenger der risikoen for skader er stor.

Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har samme grunnleggende behov og at alle mennesker er likeverdige. På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skader skal resultere i økonomiske eller sosiale ulikheter.

Vi vil, bl.a. gjennom samtaler med pårørende, øke kunnskapen og forståelsen for de arbeidsmiljøskaddes problemer med å mestre hverdagen sosialt.

Vi vil gjennom vårt informasjonsarbeid og ved hjelp av våre erfaringer og kunnskaper øke motivasjonen hos yrkesutøvere og bedriftsledere til å arbeide aktivt for å bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig. Vi vil arrangere kurs og seminarer hvor helsepersonell, bedriftsledere, vernepersonell og yrkesutøvere kan delta.

JA, jeg ønsker å melde meg inn i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Navn _____

Adresse _____

Postnr _____ Sted _____

Epostadr _____

- Løsemiddel-/kjemisk/annen arbeidsmiljøskade
- Husstandsmedlem/pårørende
- Interessemédlem
- Ønsker opplysninger om kollektivt medlemskap

Sendes
i frankert
konvolutt.

**Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO**

Hva er løsemidler?

Løsemidler er væsker som løser opp faste stoffer. Løsemidlene vil under bruk gå over i damp eller gassform og trekkes ned i lungene via åndedrettet og føres videre ut i kroppen via blodbanen. Mange løsemidler har evnen til å trenge gjennom huden og føres videre rundt i kroppen. På grunn av halverings- tiden blir organiske løsemidler lagret i kroppens fettvev og kan forvolde skade i hjjerne og nerve- cellene. På grunn av sine kjemiske egenskaper kan de over tid skade sentralnervesystemet. De kan også skade slimhinner og indre organer som lever og nyrer.

Hva er Isocyanater?

Isocyanater er ikke et løsemiddel, men et kjemisk stoff som finnes i en hel rekke produkter som benyttes bl.a. i bil, møbel og bygningsbransjen. De som arbeider i bilbransjen, f. eks. med oppretting, billakkering og bilglass, kommer i kontakt med isocyanater gjennom kjemikalier, lim og lakkprodukter. Dessuten vet man at isocyanater frigjøres ved oppvarming. Dette er spesielt aktuelt ved sveising og annet mekanisk arbeid som utvikler varme og som foretas på lakkerte og andre behandlede flater. Det har lenge vært kjent at kontakt med isocyanater kan medføre akutte og kroniske helseskader, som for eksempel lunge- og hudsykdommer. Nyere forskning har vist at dette problemet sannsynligvis er mye mer omfattende enn man tidligere har trodd.

Hva er MCS? (Multi kjemisk overfølsomhet)

Mange yrkesaktive, som har fått ødelagt helsa på grunn av skadelig kjemisk påvirkning, har i tillegg utviklet MCS. Tilstanden kjennetegnes ved at de som rammes reagerer med sykdomssymptomer på kjemiske stoffer, selv i meget lave konsentrasjoner. Tilstanden opptrer relativt ofte

sammen med andre helseskader, som for eksempel løsemiddelskader, astma og skader på slimhinner.

De som blir syke får symptomer fra flere organsystemer, oftest fra sentralnervesystemet og luftveiene. En del personer får i tillegg psykiske problemer, som kan skyldes virkninger av det kjemiske stoffet i seg selv, eller belastninger som følge av sykdommen.

Pårørende

Når en person blir utsatt for en skade relatert til bruk av helseskadelige stoffer, får dette store konsekvenser for familien. Det vil igjen gi seg utslag i den skaddes situasjon og kan i mange tilfeller medføre til psykiske belastninger for alle, i tillegg til sykdommen. Det er derfor viktig at de pårørende, sammen med den skadde, blir informert om hva en løsemiddelskade eller annen kjemisk helseskade innebærer, hvorfor den skadde har endret personlighet og hvordan en best skal takle en vanskelig familær situasjon.

Mangel på slik kunnskap hos de pårørende skaper ofte unødige konflikter. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har som et av de viktigste formålene å tilrettelegge for en større forståelse og kunnskap omkring denne problematikken. Vansker med å mestre aggressivitet er et sosialt handikap. For å skjule sine problemer med det er det vanlig at den skadde isolerer seg, og ofte er det ektefellen som må representere familien utad.

Med andre ord får den skadde ofte stadig færre kontakter med andre, og blir mer og mer avhengig av sin ektefelle og øvrige familie.

Løsemiddel- og andre kjemiske helseskader kan i mange tilfeller ikke helbredes, men man kan lære seg å leve med dem.

MEDLEMSFORDELER

Som hovedmedlem i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er du i tillegg fullverdig medlem i Norges Handikapforbund. Du får en rekke gode, nyttige og varierte medlemstilbud både igjennom A.L.F og NHF. Medlemskontigenten må være betalt for å kunne benytte seg av medlemsfordelene.

Råd og veiledningstjeneste.
Rettighetsinformasjon.

Rabattordninger på: Bensin, hotell-
opphold, feriereiser og bilutleie.

Bli medlem nå!

Gunstige forsikringsordninger.
Medlemskap i NAF til redusert pris.

NHFs feriehytte m/anneks kan
leies til svært gunstige priser.

Medlemskontigent per 1.1.2003

Kr 270,- for hovedmedlemmer/interessemedlemmer

Kr 135,- for husstandsmedlemmer

A.L.Fs lokallag og kontaktpersoner

Akershus lag av A.L.F

Leder Tom Vernang
Steinsleppen 9, 1405 Langhus
Telefon 64 87 37 46
E-post: t-egil-v@online.no
Lagets adresse:
Holteveien 5, 1400 Ski
Lagets telefon 90 21 43 51

Aust-Agder lag av A.L.F

Leder Jens Olav Solli
Gml. Sandvigsvei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon: 37 01 11 25
Mobil: 90 60 12 33
Lagets adresse:
Myratunet Bo & omsorgssenter
4849 Arendal

Buskerud lag av A.L.F

Leder Jan Arne Dammen
Revefaret 47, 3033 Drammen
Telefon: 32 88 55 07
Mobil: 90 59 31 53
E-post: arnedam@online.no

Finnmark lag av A.L.F

Leder Bjørn-Erik Reiersen
Marienlund 21 B, 9511 Alta
Telefon: 91 55 76 00
Mobil: 91 55 76 00
E-post: reiersen@hoved.net

Hedmark

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Hordaland

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Møre og Romsdal lag av A.L.F

Leder Frode Steen Gunstensen
Moen, 6440 Elnesvågen
Telefon: 71 26 50 82
Mobil: 99 74 66 72
E-post: frode@alnforg.no

Nordland

Norges Handikapforbund
Sjøgata 15, 8006 Bodø
Telefon: 75 69 12 00
E-post: helseskader@nhf.no

Nord-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Bjørg Ø. Mostad
Myraveien 6, 7710 Sparbu
Telefon: 74 14 35 11

Oppland lag av A.L.F

Leder Jan Bakken
Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer
Telefon: 61 25 48 75
Mobil: 92 03 41 53
E-post: ja-torb@online.no

Oslo lag av A.L.F

Kontaktperson: Odd Pram
Hammerstads g 23 C, 0363 Oslo
Telefon: 22 69 18 68
Mobil: 91 38 82 13
E-post: opram@c2i.net

Rogaland lag av A.L.F

Leder Jenny T. Hadland
Opstaveien 573, 4360 Varhaug
Telefon: 51 43 06 25
Mobil: 95 98 87 30
E-post: jetoh@online.no

Sogn og Fjordane

Kontaktperson: Kjell Horn
6770 Nordfjordeid
Telefon: 57 86 00 24
Mobil: 48 10 00 34
E-post: helseskader@nhf.no

Sør-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Grethe Lian
Ilsvikveien 21 B, 7018 TRONDHEIM
Telefon: 73 52 90 58
Mobil: 40 47 28 02
E-post: grlian@online.no

Telemark lag av A.L.F

Leder John Andrén
Porsgrunnsvegen 19 A, 3730 Skien
Telefon: 35 52 12 83
E-post: e-andren@online.no

Troms lag av A.L.F

Leder Leif G. Morland
Venusveien 40, 9024 Tomasjord
Telefon: 77 63 95 96
Mobil: 90 74 95 99
E-post: leifgm@online.no
Internett: <http://home.no.net/alf troms>

Vest-Agder lag av A.L.F

Leder Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon: 38 26 11 65
Mobil: 91 30 88 73
E-post: kr-hil@frisurf.no

Vestfold lag av A.L.F

Leder Eva Kristensen
Hegna 7 A, 3123 Tønsberg
Telefon: 33 36 89 73
Mobil: 90 88 61 22

Østfold lag av A.L.F

Leder Rolf Hansen
Carl Sibberns vei 7 A, 1598 Moss
Telefon: 69 25 48 36
Mobil: 41 69 20 31